

Manevî Sosyal Hizmetler

Editör

Ali SEYYAR

Yazarlar

Adem EFE	Saffet SANCAKLI
Ali SEYYAR	Üzeyir OK
M. Naci KULA	Yusuf KÜÇÜKDAĞ
Saadettin.ÖZDEMİR	Zeki TAN

RAĞBET

YAŞLILARIN HAYAT KALİTESİNİ ARTIRMAYA YÖNELİK DİNÎ SOSYAL HİZMETLER*

Zeki Tan*

*“Yaşlımıza İlgisiz Kalıp Saygı Göstermeyen
Bizden Değildir.”*

Hız. Muhammed (sav)*

GİRİŞ

İnsan hayatının son dönemi olan yaşlılık safhası gerek fizyolojik olarak gerekse psikolojik bakımından son derece önemli değişikliklerin yaşandığı bir safhadır. Bu dönem durağan ve değişmez olmayıp, aksine çeşitli güçlerin etkileşimini ihtiva eder. Bu güçlerin temelinde hayatın bütün safhalarının zorluklarına rağmen var oluşunu sürdürebilmiş olmanın bilgeliği bulunur. Yaşlılık, öyle bir dönemdir ki, bir yandan gelişim sürdürülürken, öte yandan gerileme ve yaklaşmakta olan ölüm boy gösterir.⁶⁷⁵

Yaşlılık, yaşam sürecinde gelişme ve olgunlaşmanın ardından kendine özgü fizyolojik ve psikolojik değişimlerin ortaya çıktığı bu son evrede, korunması ve üzerine toz kondurulmaması

* Bu makale, “Yaşlıya Din Hizmeti Sunarken Onların Yaşam Kalitesini Artırma ve Yaşlılığı Anlamlı Kılmada Dinin Tanıdığı Pozitif Ayrımcılığın Boyutları” ismi altında I. Din Hizmetleri Sempozyumu’nda (03-04.11.2007; Kızılcahamam-Ankara) bir tebliğ olarak sunulmuştur.

* Dr.; Bitlis İli Adilcevaz İlçe Müftüsü.

* Tirmizi. Birr, 15.

675 Psikolojik izahlar için bkz. Hökelekli Hayati, Din Psikolojisi, Ank. 1993, ss. 286-288.

gereken bir dönemken, maalesef zaman zaman medyaya yansayan şekliyle lokal da olsa negatif örnekler durumun vahametini gözler önüne sermektedir.

Mesela, Sakarya'nın Hendek ilçesinde 15 gündür kayıp olan 80 yaşındaki Fadime Boya tecavüz edilip öldürüldükten sonra elleri arkadan bağlanarak ağaç dalına asılmış halde bulundu⁶⁷⁶! İzmir'de, 74 yaşındaki Hüsnü Dikici, evinin çatısında kendisini asarak intihar etti. Bornova ilçesi Pınarbaşı semti 1480 sokak numara 1'de sabah saat 07.15 sularında meydana gelen olay, vatandaşların, bir kişinin evinin çatısında kendini asarak intihar ettiği yönündeki ihbarıyla ortaya çıktı. Bölgeye hareket eden polis ekipleri, Hüsnü Dikici'yi, evinin çatısında kendini asarak intihar etmiş halde buldu⁶⁷⁷. Hindistan'ın güneyindeki Tamil eyaletinde, kızı ve torunları tarafından istenmeyen 75 yaşındaki anneanne çöplüğe atıldı. Palaniappan adlı yarı felçli yaşlı kadını bir Hintli çiftçi buldu...⁶⁷⁸!

Avam kamarası tarafından hazırlanan bir rapor da İngiltere'de her yıl 500 bin yaşlı insanın fiziksel ve ruhsal tacize uğradıkları belirtildi. Araştırmada üçte ikilik bir çoğunluğun bu eziyetleri kendi evlerinde gördüğü belirlenirken, eziyetin ve tacizin türleri; cinsel tacizden, finansal tacize, bakımsızlıktan, fiziksel işkenceye kadar değişebiliyor. Eziyetlere maruz kalan yaşlıların genellikle korku, utanç ya da imkânsızlık yüzünden şikâyet etmemelerinden dolayı bu olaylar gizli kalmış...⁶⁷⁹!

Nüfusun yaşlanması ile birlikte sosyal güvenlik ve sağlık sistemleri açısından büyük sıkıntıların yaşandığı Almanya'da ünlü işadamı Claus Hipp'in "yaşlıları beslemeyelim ölüme terk edelim" şeklindeki sözleri şok etkisi yarattı. Aynı zamanda Alman Sanayi ve Ticaret Odaları başkan yardımcısı olan Hipp, yaşlı-

676 28 Ağustos 2007 Salı, Milliyet Gazetesi.

677 03.09.2007 Pazartesi, Zaman Gazetesi.

678 19 Temmuz 2007, Haber 7 Com.

679 25 Nisan 2004 Pazar Zaman Gazetesi Türkuaz Eki.

ların sağlık hizmetlerinin asgari seviyeye indirilmesini önerdi. Hipp: "Ekonomiye yük oldukları için yaşlıların ne zaman ölüme terk edileceği konusu üzerinde düşünülmesi gerekir." Almanya'da 25 milyonu aşkın nüfusları ile önemli bir kesimi teşkil eden 60 yaş üstü yaşlı Almanları "ülkenin istenmeyen adamları" konumuna getirmesi tepkilere sebep oldu...⁶⁸⁰ Doğusu ile Batısı ile böyle bir dünyada yaşıyoruz. Böyle bir dünyaya da "rahmetin tecellisini" bekliyoruz!

Toplum yapımızda kriminolojik olarak da daha önce hiç işlenmeyen suçların işlenmesi üzerine toplum bilimcilerin ayrıca düşünmesi gerekir. Bizim medeniyet olarak kriminoloji tarihimizde 80 yaşındaki bir kadına bu şekilde davranılması söz konusu olmasa gerektir. Topulumu bu seviyeye getirmenin sebepleri üzerinde düşünmek için "ortak akla" ihtiyacımız vardır. Buna benzer suçları işlemeye potansiyel olarak hazır olanların çokluğu bir vakıadır. Ahmet Selim: "...Bu durumu sosyoekonomik şartlarla izah etmeye çalışmak, tehlikeli bir kolaylıktır. Türkiye yıllarca % 50'nin üstünde enflasyonlarla yaşadı. Ortalama giyime sahip insanların parmakla gösterildiği günlerden geliyoruz. Kaşar peyniri, sucuk, salam gibi yiyeceklerin tadını bilemezdi insanların büyük bir kısmı. O zamanlarda suç ortamı yoktu da şimdi mi var? "İnsanlar işsiz ve aç kaldıkları zaman çalıyor, geçim sıkıntısından bunaldığı için vurup kırıyor..." tarzındaki bir yaklaşım, açıklama değeri taşımaktan çok, gerçek sebepleri gizleme ve unutturma sonucunu doğuran bir gaflet halini yansıtır. Bir toplumsal çöküntü sürecini yaşıyoruz yıllardır. Biz böyle değildik. Bunu anlayabilmek hakikaten çok zor ama anlamaya çalışmak mecburiyetindediriz...⁶⁸¹" diyerek sıkıntıyı açıklık getirir.

Yaşlıya olan ilgimizi, senede bir gün... Sağır sultanlar bile yaşlılar gününü kutladılar. 364 gün sonrası tekrar bu günü kutlar-ken tek fark, bir yıl daha yaşlılığa yakın olacaklar ve belki de ken-

680 5 Nisan 2006 Çarşamba Zaman Gazetesi.

681 Selim Ahmet, "Derindeki Mesele", 18. 03. 2007 Zaman Gazetesi.

dilerinin yalnızca bir gün unutulmamalarını dileyecekler! Yaşlılar büyüğümüz. Onları seviyoruz, onlara saygı gösteriyoruz, onlar bizim baş tacımız... onları, kesinlikle huzurevine göndermeyiz, Türkiye'nin orta halli ve yoksul sınıfı anasını babasını dizinin dibinden ayırmaz; ayıranlar da zenginler..." gibi arabesk temalı, tek yönlü, tek disiplinli ifadeler problem çözmüyor⁶⁸².

Türkiye'de bugünün verileri ile 7.5 milyon yaşlı olup, 2050 yılındaki bu rakam 18 milyon olarak tahmin edilmektedir. Çekirdek aile, çalışan kadın, evlerinde yalnız yaşayan ya da kendileri gibi yaşlı eşleri ile ömür tüketen yaşlılar; hele bunların dörtte üçünün bir şekilde en az bir kronik hastalığı olduğunu düşünün... Toplum olarak bütün bunlar acil olarak çözülmesi gereken sorunlardır. Özellikle günümüz dünyasında yaşlılar gündeme geldiğinde hep maddi boyutları ile çözüm arayışlarına odaklanılmış metafizik boyutu ihmal edilir olmuştur. İnsanı sadece metabolizması ile hayata bağlamaya çalışmak çözüm üretmek için yetersiz kalır.

İnsan ve Yaşlılık

İnsan dünyaya gönderilirken anne karnından çocukluğa, çocuktan gençliğe gençlikten yetişkinliğe, yetişkinlikten de yaşlılığa doğru bir hayat trendi çizmektedir. Kur'an-ı Kerim: "Vaktiyle sizi topraktan yaratan Allah, Bir damla su idi, kan pıhtısı idi derken; sizi bir bebek olarak dünyaya getiriyor. Önce delikanlı oluyor, sonra yaşlanıyorsunuz. Allah kiminizi daha erken yanına alsa da, size verilen süreyi mutlaka tamamlıyorsunuz. Bunlar üzerinde kafa yormalısınız..."⁶⁸³ ifadesiyle hayat serüveninin basamaklarına dikkat çeker.

Bunların içinde yaşlılık yaşam sürecinde gelişme ve olgunlaşmanın ardından kendine özgü fizyolojik ve ruhsal değişimlerin

682 Bkz. AŞTİ Nesrin, "Ortadoğu Yaşlılık Kongresinden Güz Yaprakları", www.medimagazin.com.tr.

683 Mü'min, 40/67.

ortaya çıktığı son evredir. Bu süreç ömrü vefa ederse her canlı için geçerli olmakla birlikte kişisel tutum ve algılamadan bütünüyle bağımsız değildir. Gerçekten edilgen ve çaresiz bir yaşlılık geçirilebileceği gibi, bu evrede “olgun”, “yaşam kalitesi artmış”, “anlamli yaşlılık” da yaşanabilir.

“Yaşlanma” kişiden kişiye anlamı değişen bir sözcüktür. Genel olarak yaşlılık algılama, bellek ve kısmen de olsa üretme yeteneklerinin azalmasıyla kendini belli eden bir durum olmakla beraber bu dönemin bir nevi bilgeliğe dönüştürülme şansı her zaman mümkündür. 1963 Nobel Tıp Ödülü’nü alan ünlü Avusturya’lı fizyoloji uzmanı Sir John Carew Eccles’in belirttiği gibi: “Yaşlılığı geciktirmek zihinsel değil, her türlü etkinliği sürdürmeye bağlıdır⁶⁸⁴” der.

Yaşlılığın kişisel özellikler taşıdığı açık bir gerçektir. Durdurulamayan bir süreçtir. Ama yaşlanmanın fizyolojik olarak belli bir süreç içinde devam ettiği beyinde ise doğumla birlikte başladığı söylenebilir. Doğumdan sonra beyin dokusunda hücrelerin ölümü, sabit bir hızla yaşam boyu sürer. Yaşlılık, ruhsal yönden çevreye karşı ilgisizlik, içe kapanma, yaşamdan zevk almama gibi değişimlerle kendini belli edebilir. Bu değişimler karşısında kişi kötümserliğe kapılabilir yaşamda isteklerini gerçekleştirememiş olanlar yaşlanma döneminde seçeneklerinin iyice azalmış olduğunu görürler. İstediklerini gerçekleştirmiş olanlar ise işinde ya da aile ve toplum yaşamında eski etkinliklerini sürdürmekte giderek daha yetersiz kaldıklarını anlarlar. Ama bu durum kişiye olumlu yeni açılımlar sağlayabilir. Sahip olunan birikim ve kültür sonradan gelen nesillere aktarılabilir. Bir nevi “torunlarla birlikte yaşlanma” hayatı devam ettirme yaşının “güz dönemini” ikinci bahara çevirebilir. Yaşlıya din hizmeti sunulurken yaşının hayatını anlamli ve kaliteli kılmak için şu çerçevelerden bakılabilir.

684 MEDICANA ,Genel Sağlık Ansiklopedisi, 1993, İst. 11/7.

Yaşlının Hayat Kalitesini Artırma

Yaşadığımız hayatın her karesi, dolu dolu ve kaliteli yaşanabilmesi için ilahi irade tarafından bize verilmiştir. Yaratılışımızın bir boyutu da hayatı kaliteli -ih-san- derecesinde yaşamaktır⁶⁸⁵. Bunun temini insanların iradesine bırakılmıştır.

Bir ordu düşününüz; ama kalabalık. Diğer bir ordu düşününüz; eğitimli fakat sayısı çok az. İkinci ordu birinci orduyu her zaman mağlup eder. Büyük işler beden gücünden ziyade, doğru düşünme ve hedefleri geçerli hale getirme ile başarılı. Yani kılıç keskinliği değil, akıl keskinliği esastır. Demek ki yaşla kaybolan yetiler yerine önemli kazanımlar varsa, kişi keyifli ve kaliteli bir yaşlılık geçirebilir⁶⁸⁶. Kaybettiklerinin yerini başka kazanımlarla doldurabilir. Yaşlı bir âlimin ihtiyarlıkta ilahî rahmetin daha çok tecellisinden dolayı "...ihtiyarlığımı yüz gençliğe değişmem..." diyerek bu kazanımların yaşlılıkta daha çok olacağını söyler⁶⁸⁷.

İlahî irade, insana verdiği her nimetin hesabını soracağını beyan eder. "O gün tüm nimetlerin hesabını vereceksiniz⁶⁸⁸." Di-yerek sahip olduğumuz ömür nimeti dâhil bütün bir hayatımızı kare kare dolu dolu geçirmemiz gerektiğini ifade eder. Bunun şuurunda olan yaşlı insanımız sahip olduğu ömür nimetinin kıymetini bilerek bunu yaşayacak ve bunu daha kaliteli hale getirecektir. Hz. Peygamber(s.a.v.): "Kişi ömrünü ne yolda tükettiğinin, vücudunu nerede yıprattığının..."⁶⁸⁹ hesabını vereceğini beyan eder.

Bütün bunlar dikkate alındığında kutsalın dışında fertlerin başka bir nesne ile hayatlarının kalitesini artırma şansları yoktur.

685 "Sizi sınamak, en güzel -ahsen- ameli, aksiyonu kimin yapacağını belirlemek için ölümü ve dirimi yaratan Allah'tır..." Mülk, 67/2.

686 Tarhan Nevzat, Psikiyatri Penceresinden İnsan ve Toplum Kendinizle Barışık Olmak, İst. 2001, s. 95.

687 Nursi Said, İhtiyarlar Risalesi, İst. 1992, s. 54.

688 Tekasür, 102/8.

689 Tirmizi, Kıyamet 1.

Hayatın sorularına cevap verme ve hayatı anlamlı kılmamanın yolu kutsaldan geçer. Bu günün insanları teselli için dine dönmeyi değil bilimsel ve teknolojik gelişmeyi tercih etmektedir. Artık bilimin her şeyi yapabileceği şeklindeki inanç öyle bir hal almıştır ki, “bilim her şeyi yapabilir, bilimin istediği her şeyi yapmasına izin verilmelidir.” Bilim tarafından yapılan her şey doğrudur. Bilim hatadan uzak ve kusursuzdur, bir eylem ne kadar korkunç olursa olsun sonucu bir cinayet de olsa, eğer o bilimin tarafından doğrulanıyorsa, o tartışılmazdır⁶⁹⁰.”

Bilimin bu kadar sınıır tanımaz gücü ve kontrolünün bir sonucu olarak, ahlaki emirlerin her hangi bir anlamı da kalmamıştır. Teknoloji, kendi ahlakını kendisi oluşturmuş, bilimsel ve teknolojik sonuçlara kendisi karar vermeye başlamıştır⁶⁹¹. Modernleşmeyle birlikte dünya daha hızlı bir şekilde sekülerleşmeye başladı. Sekülerleşen bir dünyada yaşlının problemlerini çözme oldukça sıkıntılıdır. Çünkü yaşlı insanı teselli edecek olan ruhunu teskin edecek bir dünyaya kapı aralamak bir görev olsa gerek.

Günümüz yaşlısının maruz kaldığı temel problem ve tehlike sosyal açıdan yalnız kalmadır. Başta aileleri olmak üzere yalnızlığa terk edilen yaşlıya din hizmeti sunmaktan ve onun gönül dünyasına doyurmaktan başka çare olmasa gerektir. Seküler bir dünyanın sahip olduğu teorik temeller itibariyle yaşlının vazgeçilmez unsuru olan kutsala yer verilmediği için, insanlar intihar dâhil her yolu seçmekten kaçınmamaktadırlar. Çözüm ne? Bir tek çözüm yolu var. Özellikle yaşlıyı içinde bulunduğu hayat krizinden kurtaracak ve mutluluklar diyarına ulaştıracak vahyin rehberliği ışığında çağının ruhunu okuyacak engin ruhlu kutlu rehberlere ihtiyaç vardır. Kendi toplumsal problemlerimizi çözmeye bizim dışımızdaki dünyanın formülleri yapımıza uymadığı uygun gel-

690 Nord Warren, A. Religion and American Education: Rethinking the Dilemma, Naklen, Köylü Mustafa, Küresel Ahlak Eğitimi, İst. 2006, s. 48.

691 Köylü, a.g.e. s. 48.

mediği için, yaşlı insanımızın problemlerini çözmede de manevî dinamiklerimizi harekete geçirmek gerekir.

Batı dünyasının entellektüeli batılı dünyanın çıkmazını şöyle anlatır: "Gerçekten de, Amerika'da ve endüstriyelmiş batı dünyasında ciddi bir kriz içinde olduğumuzun bir hayli kanıtı vardır. Bu kriz ekonomik değil, insani bir krizdir. Şiddet, sıkıntı, endişe ve ayrılık duygularının dayanılmaz derecede artmış olduğu toplumumuzda her gün hızla artan tüketimimiz, üretmekten ve maddi doyumdan başka bir şey aramaz hale getirilen insanların açlığını doyurmada yetersiz kalmaktadır⁶⁹²." Kendi problemini çözemeyen bir dünyanın bizim problemlerimizi çözmesi muhaldir.

Ülkemizdeki cami cemaatinin genel yapısına baktığımızda yine aynı şekilde ekseriyetinin yaşlılardan teşekkül ettiği bir gerçektir. Bu yaşlılara din hizmeti sunanların özellikle "yaşlılık psikolojisi" dâhil sosyal ve psikososyal bilimlerle donatılmış bir eğitime tâbi tutulması kaçınılmaz olarak önümüzde durmaktadır. Prof. Dr. Mehmet AYDIN'ın ifade ettiği gibi: "... Bu gün yaşlılık psikolojisi var. Bu yaşlılık psikolojisini genç bir insana belli bir düzeyde vermezsek cami veya cami dışı cemaatinin çoğunluğunu teşkil eden yaşlılara nasıl hitap etsin. Gelir namazı kıldırır gider. Oysa bu hizmet değil. Demek ki belli ölçüde bir ihtiyarlık psikolojisi eğitimi bu gün özellikle din görevlilerinin görmeleri gereken bir eğitimidir...⁶⁹³"

Duygular yaşlanmaz. Hatta fizyolojik olarak yaşlanmasına rağmen psikolojik olarak tersi olabiliyor. Yaşlanan sadece insanın bedenidir. Duygular tam tersine olgunlaşır, hatta gençleşir. Vücudunuzu sadece gıdalarla değil, aynı zamanda hayatla beslemeniz gerekir. En az bedensel egzersizler kadar, ruhsal ve duygusal egzersizleri de ihmal etmemek gerek. Sağlık ve sağlamlık hali, akıl

692 Karışman Selma, "İnsan Sevgisi: Kâinatın En Temel Terkibi", TDV Bülteni, Sayı: 89, s. 17.

693 Yağcı Yasin, "Acele İmam Aranıyor", Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, Ağustos, Sayı: 298, Yıl: 2000, s. 55.

ve ruh işbirliğinin önemine bağlıdır. Yaşlıya din hizmeti sunarken ve hayatını anlamlı kılarken dikkat edilmesi gereken temel bir husus da ona olan hizmet davranışlarıdır.

Yaşlıya Hizmet Davranışları

Avusturya'da, bir kilise kayıtlarına göre, 1680 yılında doğan her 19 kişiden sadece 2'si 65 yaşına geliyorken, tam 300 yıl sonra 1980'de doğan her 19 kişiden 15'i 65 yaşına gelmektedir. Bu demektir ki "ebedi gençlik çeşmesi" bulunamadı ama hayatta kalma süresi uzadı. Yaşlı nüfus böyle çoğalınca yaşlanma ile ilgili sorunlar da önümüze yığıldı. Konunun hastalık boyutunu bir kenara bırakıp yaşlanmanın psikolojisini ve sevgiye muhtaç insanlara nasıl yardım edebileceğimizi düşünmek toplumsal bir görev haline gelmiş durumdadır⁶⁹⁴.

Yaşlıyı hayata bağlayan, ayakta tutan temel bir hususta sevgidir. Sevgiyi göstermenin yolu da onlara hizmet davranışlarıdır. Hizmet davranışı onların hoşlandığı şeyleri yapma rahatsız oldukları şeyleri yapmama hatırlatmamadır. Onlara hizmet ederek memnun etmek, onlar için bir şeyler yaparak onlara sevgi davranışı ile sevgimizi ifade etmeye çalışmadır. Hizmetini görme, yanağını öpme, terliğini verme, elbisesini ütöleme, taleplerini karşılama, gönlünü hoş tutma, yemeğini yemede yardım etme, nazık davranma, sevgi ile bakma, güzel hitap etme, onunla tatlı konuşma, zaman zaman hediye alma, hatıralarını dinleme, hatıralarına saygı gösterme, aynı şeyi yüz defa anlatsa da her defasında sabırla dinleme, bunların hepsi hizmet davranışlarıdır. Bu davranışlar, düşünce, planlama, zaman, çaba ve enerji ister⁶⁹⁵. Eğer gerçekten isteyerek yapıyorsa sevginin ifadesi olup onu hayata bağlar. Negatif hizmet davranışı veya olumsuzluk sergilemenin insanların bazen hayatlarını yıkmaya kadar götürdüğüne dair batılı bir tıp doktoru şöyle bir hatıra anlatır:

694 Tarhan, Kendinizle Barışık Yaşamak, s. 94.

695 Chapman Gary, Beş Sevgi Dili, (Terc. Betül Çelik) İst. 2004, s. 94.

"Tıp tahsiline başladığım günden bu yana, insan uzviyatındaki, değişiklikleri ve uzuvlarda eskiyen yahut ölen dokular yerine yeni yeni dokuların inşaa edilmişinin, sırf maddi yönlerini izah eden ve açıklayan temel prensipleri öğrenmişim. Dokuların birçoğunu mikroskop altında inceledim. Vücudun çabucak iyileşmesi ve yarayı sarması için ona yardımcı bütün şartları tetkik ettim. Mükemmel ahenk karşısında kendimden geçtim. Yarayı kendi haline bırakmak, beklenen neticenin meydana gelmesi için tıbbi imkânları hazırlamak, maddi şartları ayarlamak kâfi görünüyordu... Fakat harikulade bir süratle, sihirli bir iyileşme ancak ümitle, hayata kuvvetli bağlılıkla mümkün oluyordu... Cerrah olarak çalışırken günün birinde yetmişini aşkın bir nine geldi, bel kemiklerinin çok ağrdığından ve kırılmış olma ihtimalinden şikâyet ediyordu. Bir süre hastayı kontrol altına alıp tedavi ettikten sonra ara ara filmlerini çekip incelemeye koyuldum. Ve şaşırtıcı bir süratle iyileşmekte olduğunu gördüm. Çok geçmeden onun yanına varıp hayret dolu bir şaşkınlıkla, tıp tarihinde eşi görülmemiş bir çabuklukla iyileştiğini kendisine müjde verdim. Bunun üzerine yaşlı kadın, tekerlekli sandalyeye binerek hareket etme imkânına sahip oldu. Daha sonraları da koltuk değneğine dayanarak yürümeye başladı. Mesai arkadaşlarımla birlikte bu harika nevinden iyileşme karşısında hastanın taburcu edilebileceği ve hastanede tedavi görmesine lüzum kalmadığına karar verildi. Hastanede ki rahatlık ve emniyet onu hayata bağlıyor ve yaşama sevinci veriyordu. Ümitle dopdolu oluşu hastalığın iyileşmesine ve çok kısa zamanda şifa bulmasına sebep oluyordu. Süratle hastalık ondan kalkmış ve kırılan kemikler birbirine kaynamıştı. Ertesi sabah pazar günü olduğu için kızı, mutad olarak annesini ziyarete gelmişti. Öbür güne taburcu edileceğini koltuk değnekleriyle yürüebildiği kendisine anlatıldı. Kızı, annesini bir kenara çekerek; kocasıyla karar verdiklerini, kendisini düşünler yurdundan birisine yatıracaklarını, çünkü kendisine eude bakma imkânına sahip bulunamadıklarını bildirmişti. Ziyaretçilerin dağılmasından birkaç saat ya geçmiş, ya geçmemişti ki, hemşireler tarafından

çabucak çağırıldım. İhtiyar kadıncağızın çok büyük bir kriz geçirdiğine şahit oldum. Başına vardığımda gördüğüm şey gerçekten dehşet vericiydi. Kadın son anlarını yaşıyordu Anladım ki hasta belindeki kemiklerin kırılmasından değil de, kırılan kalbinin tesirinden yıkılmıştı. Elden gelen bütün imkânlar kullanıldı, krizin giderilmesi için her türlü çareye başvuruldu: Ama bütün çabalamalar boşa gitmişti. Ne var ki artık aldığı vitaminler, takviye edici ilaçlar onun bir türlü kırılan kalbini tedavi edememişti, Ne yazık ki şimdi kırılmış olan kalbi, onun kaynamış olan kemiklerine rağmen yaşamasına müsaade etmiyordu. Ve kadıncağız birkaç saat sonra ruhunu teslim etti. Bu hazin son annenin kaderiydi⁶⁹⁶.

Toplum olarak yaşlılarımızla bir arada durmak kaçınılmazdır. Önemli olan onların gönüllerini onarma ve onları hayatın renkleri ile barışık yapma hadisesidir. Yaşlının kendisinin yük olduğunu telakki etmesi onu daha çok hırçınlaştırır. Kimseye faydam yoksa öleyim kurtulayım anlayışına götürür. Fakat fert veya toplum tarafından hüsnü kabul görmesi onura edilmesi onu hayata sınımsız bağlar.

Yaşlıya olan pozitif bir hizmet davranışının küçük de olsa büyük işlere vesilelik ettiğini şu hadise güzel anlatır. Yaşlı büyük olanları bazen küçük şeylerle mesut ve mutlu edebiliriz. Çünkü bir yazarın ifade ettiği gibi “küçük şey yoktur⁶⁹⁷.” George COHAN, annesine, ölümü anına kadar her gün iki defa telefon ederdi. Neden mi? Onun annesine bu önemi göstermesinin sebebi, annesine karşı sevgisini ve onu düşündüğünü hissettirmek istemesiydi. Bu da annesini mutlu etmek için yeterliydi⁶⁹⁸.

Hz. Peygamber(s.a.v.)’in iyilik yaparken bir hurma tanesini

696 Paul Ernest Adolphe, “Batılı Annenin Kaderi Bu mu?”, Sızıntı Dergisi, Cilt: 1 Yıl: 1979, Sayı: 10.

697 Bkz. DÖKMEN Üstün, Küçük Şeyler, İst. 2006, 117 vd; URAL Kemal, Küçük Şey Yoktur, İst. 2003, s. 18 vd.

698 Carnegie Dale, Dost Kazanma Sanatı, İst. 1998, s. 170.

dikkate vermesi⁶⁹⁹, hiçbir iyiliğin (ma'rufun) küçük veya bayağı görülmemesi⁷⁰⁰ basit gördüğümüz fakat Allah katında onun çok büyük olduğunu⁷⁰¹ bilmemiz hayat felsefemize anlam katar. Bediüzzamanın yaşlıya olması gereken hizmet davranışını bir analogi yaparak şöyle ifade eder:

"Benim yakın dostlarım bilirler ki, iki üç sene evvel her gün yarım ekmek-o köyün ekmeği küçüktü-muayyen bir tayın -erzak-im vardı ki, çok defa bana kâfi gelmiyordu. Sonra dört kedi bana misafir geldiler. O aynı tayınım hem bana, hem onlara kâfi geldi. Çok kere de fazla kalırdı. İşte şu hal o derece tekerrür edip bana kanaat verdi ki, ben kedilerin bereketinden istifade ediyordum. Kat'î bir surette ilân ediyorum, onlar bana bâr (yük) değil. Hem onlar benden değil, ben onlardan minnet alırdım. Ey insan! Madem canavar suretinde bir hayvan, insanların hanesine misafir geldiği vakit berekete medar oluyor. Öyleyse, mahlûkatın en mükerremi olan insan; ve insanların en mükemmeli olan ehl-i iman; ve ehl-i imanın en ziyade hürmet ve merhamete şâyân aceze, alîl ihtiyareler; ve alîl ihtiyarların içinde şefkat ve hizmet ve muhabbete en ziyade lâyük ve müstahak bulunan akrabalar; ve akrabaların içinde dahî en hakikî dost ve en sadık muhib olan peder ve valide, ihtiyarlık halinde bir hanede bulunsa, ne derece vesile-i bereket ve vasıta-i rahmet olur. İşte, ey insan, aklını başına al. Eğer sen ölmezsen, ihtiyar olacaksın. El-cezâü min cinsi'l-âmel sırrıyla, sen valideynine hürmet etmezsen, senin evlâdın dahî sana hizmet etmeyecektir. Eğer âhiretini seversen, işte sana mühim bir define: Onlara hizmet et, rızalarını tahsil eyle. Eğer dünyayı seversen, yine onları memnun et ki, onların yüzünden hayatın rahatlı ve rızkın bereketli geçsin. Yoksa onları istiskal etmek, ölümlerini temenni etmek ve onların nazik ve seriütte-

699 Buhari, Menakıb 25.

700 Müslim, Birr 144; Ebu Davut, Libas 24; Tirmizi, Et'ima 3; Müsned, 3/483, 5/62, 64.

701 Bkz. Nur, 2/15; Tevbe, 9/120-121; Zilzal.

*essür kalblerini rencide etmekle, kaybedenlerden olursun. Eğer rahmet-i Rahmân istersen, o Rahmân'ın vedâlarına ve senin hanendeki emanetlerine rahmet et. Âhiret kardeşlerimden Mustafa Çavuş isminde bir zat vardı. Dininde, dünyasında muvaffakiyetli görüyordum, sırrını bilmezdim. Sonra anladım ki, o muvaffakiyetin sebebi: O zat ise, ihtiyar peder ve validelerinin haklarını anlamış ve o hukuka tam riayet etmiş ve onların yüzünden rahat ve rahmet bulmuş, inşaallah âhiretini de tamir etmiş. Bahtiyar olmak isteyen, ona benzemeli.”*⁷⁰²

Kur'an-ı Kerim, Hz. Musa'nın Medyen'e giderken kayınpe-
deri olacak olan Hz. Şuayb olduğu rivayet edilen⁷⁰³ kimsenin
kızları tarafından bakılması ve koyun gütmeye gibi işlerin görül-
mesi yaşlıya olan hizmet davranışlarında “kadının şefkat eli” ile
olabileceğinin göstergesidir⁷⁰⁴. Yaşlının hayatını anlamlı kılan un-
surlardan birisi de yaşlıya fiziksel temasır.

Yaşlıya Fiziksel Temas

İnsanları kaynaştıran arada sevgi köprüsü kuran hususlar-
dan biri de fiziksel temasır. Fiziksel temas iki kişinin tenlerinin
değmesi olayıdır. Fiziksel temas ilişkiyi ve iletişimi sağladığı gibi
bozabilir. Sevgiyi de nefreti de fiziksel temas iletébilir. Fiziksel te-
masın pozitif veya negatif olmasına bağlıdır. Vücudun bazı kısım-
ları diğer bölgelere göre daha duyarlıdır. Bu fark, minik dokunsal
algılayıcıların tüm bedene eşit şekilde değil de, kümeler halinde
yayılmış olmasından kaynaklanır. Örneğin dilin ucu dokunmaya
çok duyarlıyken, omuzların, arkası en az duyarlı yerdir. Parmak-
ların ucu son derece duyarlı bölgelerdendir⁷⁰⁵.

702 Nursi Said, İhtiyarlar Risalesi, İst. 1992, ss. 149-150.

703 et-TABERÎ, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir; Câmiu'l-Beyan fi Tefsiri'l-
Kur'ân Beyrut, 1988.

704 Bkz. Kasas, 28/22-28; Yaşlı bakım uzmanlığı geleceğinin popüler mesleği
arasında anılmaktadır. Bunu da yapacak olacak bayanlardır. 31 Ocak
2005, Pazartesi, Zaman.

705 Chapman, a.g.e.; 116.

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in inananların birbirlerine selam vermelerinde ısrar etmesinin fiziksel temas boyutu dikkate alındığında selamın hikmeti daha çarpıcı oluyor⁷⁰⁶.

Fiziksel temas sevgi ile dolu olduğu zaman "seni seviyorum" sözlerinden daha çok etkilidir. Şefkatli bir sarılma sevgiyi ifade eder. Fiziksel temas sevgi deposunu doldurmanın iletişim kanalı görevini görebilir. Çünkü bedenler dokunulmak için var. Saldırılmak için değil. Fiziksel temas sevgiyi çok güçlü şekilde iletir. Fiziksel temasın yanında sözler son derece sönük kalır. Özellikle krizlerde sevgiyi ifade etmek için fiziksel temas eşsiz birer fırsattır. Şefkatli dokunuşlar kriz atlatıldıktan sonra da hatırlanacaktır. Dokunmayı ihmal etme asla unutulmayabilir. Nadir durumlarda bile olsa bir kişi bir başkasının elini sıkmayı reddettiği zaman, ilişkilerinde bir şeylerin yolunda olmadığı mesajını iletir. Tüm toplumlar, sosyal bir selamlama yolu olarak fiziksel temasın bir formunu kullanırlar⁷⁰⁷.

Hız. Peygamber (s.a.v.) hanımının hayvana binmesinde yardımcı olması ve dizine bastırarak bindirmesi⁷⁰⁸, bir sıkıntıyla kederlenip ağlayanın gözyaşlarını elleriyle silerek teselli etmesi, fiziksel temasın en güzel formu olan öpücük için "Her öpücük için cennette beşyüz yıllık mesafesi olan bir derece verilir⁷⁰⁹." Gerçeği fiziksel temasın hayatımızdaki yerine dikkat çeker. Hız. Peygamber (s.a.v.) sütanneye verdiği oğlu İbrahim'i sık sık görmeye gittiği varınca çocuğu kucaklayıp öptüğü, kokladığı rivayet edilir⁷¹⁰. Fiziksel temasın en güzel boyutu öpmekte hissedilir.

706 Selam ve iletişimle ilgili Bkz. Tirmizi, Kıyamet 42; İ. Mace, İkamet, 174, Et'ime 1.

707 Bkz., Chapman, a.g.e., s. 120 vd.

708 İbn Sa'd, Tabakat, 8/119.

709 Müsnedü'l-İmamı Zeyd, Lübnan, 1966, s. Naklen, Canan İbrahim, , "Aile Reisi ve Baba Olarak Hız. Peygamber(s.a.v.)", Hız. Peygamber(s.a.v.) ve Aile Hayatı, İst. 2006, s. 314.

710 Müslim, Fedail, 63.

Hız. Peygamber(s.a.v.)'in davet hayatının her karesi üzerinde düşünülmesi gereken hususlardır. Bunlardan birisi de en yakın arkadaşı Hız. Ebu Bekir'in pir-i fani olan babasına olan daveti ve kendisiyle olan fiziksel teması⁷¹¹, öncesinde inanmamış da olsa bir yaşlıya bakışı şöyledir:

Rasûl-ü Ekrem Mekke'ye fetih günü girdiğinde, oradaki problemleri hallettikten sonra mescidde oturdu. Hız. Ebubekir, babası Ebu Kuhafe'yi resûl-i ekrem'e getirdi. Hız. Peygamber, Ebu Kuhafe'yi görünce "Ey Ebu Bekir! Niçin ihtiyarı bırakmadın, ben onun yanına giderdim?" dedi. Hız. Ebubekir "Ey Allah'ın Resûlü! Onun senin yanına gelmesi, senin onun yanına gitmeden daha müstahaktır" dedi. Rasûl-ü Ekrem Ebu Kuhafe'yi önünde oturttu ve mübarek elini Ebu Kuhafe'nin kalbi üzerine koyarak şöyle buyurdu: "Ey Ebu Kuhafe! Müslüman ol, kurtul!" Ebu Kuhafe müslüman oldu, kelime-i şehadeti getirdi. Ebu Kuhafe'nin başı ve sakalı bembeyaz olduğu halde Rasûlullah'ın huzuruna getirilmişti...⁷¹²"

Hız. Peygamber(s.a.v.)'in çok sevdiği sık sık iltifatlarda bulunduğu bazen kucakladığı Medine'nin eşrafından İslam'a hizmeti oldukça çok olan Sa'd b. Muaz'a da fiziksel teması ve onu onure etmesi oldukça manidardır:

"Hız. Peygamber (s.a.v.) Tebük dönüşünde Sa'd b. Muaz ile karşılaşmış tokalaşmış, ellerinin nasırlaşmış olduğunu görünce bunun sebebini sormuş, o da "Çoluk çocuğumun nafakasını temin için hurma bahçemde çalışıyorum." Cevabını verince Hız. Peygamber (s.a.v.) Sa'd b. Muaz'ın elini öpmüş⁷¹³ ve "işte bu eller Allah'ın sevdiği ellerdir" demiştir. Bir peygamberin örnek

711 Hız. Peygamber(s.a.v.) bir gencin kötülük yapacağını düşünmesi karşısında Hız. Peygamber(s.a.v.) ona dokunarak dua etmiş o da bu kötülüğten vazgeçmişti. Bkz. Hanbel Ahmed, Müsned, 5/256-257.

712 İbn Sa'd Ebu Abdillâh Muhammed, et-Tabakatu'l-Kübra, Beyrut, 1985, 5/451.

713 Serahsi Muhammed b. Ahmed, Kitabu'l-Mebcut, Beyrut. Ts., 30/245.

bir davranışı insanların gönlünü ve ruhunu fethediyor. Günümüz dünyasında bizim yaşlıya olan bakımımızın nasıl olması gerektiğini açık olarak ortaya koyuyor. Yaşlıya candan bir fiziksel temas gönlünü fethetmek için yeterlidir.

Yaşlıya Ebedi Yaşama Duygusunu Verme

Cenab-ı Hak her insanın fitratına ebedi yaşama duygusunu yerleştirmiş. İnanmayan bile ölmeye ve ölüme sıcak bakmaz. Yaşlıların gençlere oranla hayata bağlanma ve yaşama sevinci daha fazladır. Bazı duygular yaşla ters orantılıdır⁷¹⁴. Yaş ilerledikçe kazanma hırsı daha da artmaktadır. Bu bilinmediği zaman yaşlının hayata bağlanması yerine küstürülmesi cihetine gidilebilmektedir. Dede “senin yaşın geçmiş işin bitmiş” retoriği bunun negatif bir örneğidir. Bunun yaşlının gönlünde ve ruhunda açacağı yarayı onarmak oldukça zordur. Hâlbuki ne kadar yaşlanırsa yaşlansın “Allah sana uzun ömürler versin” demek onun gönlünü fethetmek için yeterlidir. Çünkü ebedi yaşama duygusu fitratında olan birisine kabrin yolunu göstermek rahatsız edici olabilir. Yaşlıya sen zaten yaşadığını yaşadın bundan sonra artık KDV yaşıyorsun, yani bundan sonra ne kadar yaşasan kârdır. Ölsen de olur şeklindeki hitapların açacağı yarayı hiçbir şey tamir etmez.

Yaşlının beklentisini karşılayabilecek, ümitlerini umuda çevirecek bir formülün bulunması kutsalın içeriğinde potansiyel olarak mevcuttur. Yeter ki bu durağan enerji kinetik hale çevrilsin. Sosyal değişimler neticesinde oluşan yeni toplumsal yapıya uygun analizler yapıp yara kangrene dönüşmeden çözülsün. Bizim dışımızdaki dünyaya da formüller ihraç edilebilsin. Yaşlanan batı dünyası yoğun bir uğraşı ve arayış içerisine girerek yaşlısını mutlu etmenin yollarını aramaktadır. Dini hayat adına profan bir yapıya sahip seküler bir dünyanın bu hususta da ümit ve umut olması oldukça zor.

714 Yaşlandıkça daha uzun yaşamayı talep etme, Tirmizi, Züht 27; Müsned 3/115, 119, 169.

Bizim toplumumuzda yaşlı gündeme geldiğinde maddî boyutu ile tartışılır ve geçiştirilir. Yaşlıya huzur evi kompleksleri, yaşlı koordinasyon merkezleri, ulusal yaşlanma eylem planı, yaşlılar enstitüsü, yaşlılar köşkü, yaşlanma bilgi merkezi gibi hususların içine onun manevî boyutu hiç okunmuyor desek yeridir. Yaşlının ruhunu teskin etmedikten sonra onu mutlu etmek oldukça zor olsa gerektir. Ona vereceğimiz ebedî cennet müjdesi, onun dünyasına ayrı bir anlam katacaktır⁷¹⁵.

Günümüz yaşlısının yaşlanmaktan korktuğunun bir boyutu da ilahî iradenin kendilerine verdiği krediyi kullanamamaları olsa gerektir. Modern toplum onları işlevsel hale getirmekten öteye dışlamayı marifet sayar hale geldi. Hâlbuki yaşlıyı kenara iten toplum gerçekte insanlığı kenara itmiştir. Modern insan “yaşlılar yılı” da ilan etse problemlerini çözmek için geropsikiyatri -yaşlının problemi ile uğraşan bilim dalı- da kursa, kutsala başvurmadan bu işin içinden çıkacağı benzemiyor. Fakat bu hususta kutsalın verdiği alanda da yeteri kadar ve istenen seviyede çözüm ve bilgi üretildiği söylenemez. Yaşlının hayata bakışı, manevî ihtiyaçlarının karşılanışında kat edeceğimiz çok yol var.

Yukarıda geçtiği üzere toplumumuzda büyük bir yekûn oluşturan yaşlıların genel durumları problem haline gelmeye başladı. Yaşlıya yaklaşım usul ve adabını bilmeyince problemin üstesinden gelemiyoruz. Usul olmadan vusul olmaz derler. Yaşlıya seni bekleyen bir cennet var hakikatini anlatmalıyız.

“Onlar, altın işlemeli mutluluk tahtlarına kurulacaklar ve birbirlerine sevgi ile bakarak uzanacaklar. Onları ölümsüz gençlikler bekleyecek, tertemiz kaynakların suyundan doldurulmuş kâseler, ibrikler ve fincanlarla, ne kafalarını dumanlayan ne de onları sarhoş eden bir su ve seçebilecekleri her çeşit meyveyle ve canlarının çekebileceği her çeşit kuş etiyle. Ve en güzel gözlü saf ve temiz eşler yanlarında olacak kabuklarının içinde saklı bulunan

715 Tarhan, Kendinizle Barışık Yaşamak, s. 100 vd.

inciler gibi. Hayatta iken yaptıklarının bir ödülü olacak bu. Orada ne boş konuşmalar duyacaklar, ne de günaha yönelten bir çağrı, ama sadece iç sükûneti ve barış müjdesi...” “...Onlar, meyve dolu sidre ağaçları arasında bulacaklar kendilerini, çiçeklerle bezenmiş akasyalar, genişçe yayılmış gölgeler, fışkıran sular ve bol bol meyveler, hiç eksilmeyen, hiç tükenmeyen. Ve yüceltilmiş eşleri onlarla olacak çünkü Biz onları yenilenmiş bir hayatta tekrar var etmiş olacağız ve bakireler olarak dirilteceğiz, sevgi dolu ve uyum içinde”⁷¹⁶, Ancak böyle bir ahiret hayatını öneren bir anlayış yaşlıyı mesut edebilir.

Yaşlıda Ölüm Korkusunu Yenme

Modern dünyanın modern insanının en çok korktuğu fenomen ölümdür. Hayatının hiçbir karesine ölümü yerleştirmek istemez. Geçmişte şehrin merkezinde yer alan kabristanlar modern toplumda şehrin görünmez yerlerinde ve uzağında planlanmaktadır. Fakat her şeye rağmen ölüm öldürülüyor, kabir kapısı kapanmıyor. Ölümün keşif kolları yaşlıda daha net görünürken ona hayatı acılaştırmakta ve bazen yaşanmaz hale getirmektedir. Modern toplumda estetik cerrahiyenin yükselişinde ölümün belirtilerini yok etmenin rolü olsa gerektir.

Her insan fanidir. Her fani bir gün ölecektir. Fakat ölmenin imkân ve formülü de vardır. O da ölmekten geçmektedir. Yani ölmek istemiyorsak ebedi yaşamak istiyorsak ölmemiz lazım. Tıpkı bir tohum ağaç haline gelmek istiyorsa bunun yolu toprağın bağına gömülmekten geçer. Ölüm; ebedî âleme açılan bir kapıdır. Cennet yamaçlarına giden yol ölümden geçer. Bizi sevdiğimizize ölüm katarı ulaştırır.

Yaşlı dâhil bütün insanlarda ölüm korkusunun yenilmesi hayatı daha anlamlı hale getirir. Bir yaşlıya; sizi otuz üç yaşına getirecek, hanımınızı da aynı yaşa getirecek, sizin hiç ölmeyeceğiniz

bir yol ve yöntem var bunu elde etmek için bütün servetini verir misin? Sorusuna negatif cevap vermez. Kim servetini vermez ki? Bunun yolu nedir? Bunun yolu vefattır. Kur'an-ı Kerim: "... Öyleyse, artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koysun ve Rabbine özgü kullukta hiç kimseyi, hiçbir şeyi O'na ortak koşmasın!" Hakikatini kendine rehber edinen ölüme sıcak bakar. Hatta ölümü de sever. Toplum olarak ölüme sıcak bakmıyoruz. Bunun da sebebi kutsalın yoğun olarak hayatımıza müdahil olmamasıdır. Modern hayat fertleri kutsalla barıştırmaya yerine aralarına engeller ördü. İnsanlar isim olarak Mikail, İsrail, Cebrail ismini kullanırken Azrail ismini kimse kullanmak istemez. Hatta rahatsızlık bile hissediyor. Hâlbuki bizi Allah'a götürecek, cennet nimetlerine kavuşturacak olan bir meleğe sevgi ile bakabilmeliyiz. Çünkü bu melek, bizi ebedî âleme taşıyor. Ölüme soğuk bakma, ruhsal bir çöküntü içerisine girmeye sebep olabiliyor.

Yaşama ateşi, beklenenin tersine yaşlandıkça daha çok artmaktadır. Birçok gencin farkına varamadığı bir şey, yaşlıların hayatı daha çok sevdiğiidir. Bu nedenle yaşlı bir insan sağlığının ihmal edildiği, kendisine iyi bakılmadığı duygusunu hep taşır⁷¹⁷. "Hırs-ı piri" sözü bazı yaşlıları güzel tarif eder. Annesinin memesini bırakamayan bebek gibi, bazı yaşlılarda mal mülk, şöhret ve makam tutkusu çok alevlenir. Hayata yoğun bağlılığın temelinde daha çok yaşama duygusu da yatmaktadır. Ne kadar yaşanırsa yaşansın ölümün pençesinden kurtulma şansımız yoktur. Ölüme sıcak bakmamız hayatımızın daha renkli olmasını ve anlamlı yaşamamızı temin eder. Bunları pozitif hale getirmenin yolu yaşlının ruhunda "cennet sevdası" ateşini alevlendirmektir.

Yaşlıyı Üretebilecek Hale Getirme

İnsan ürettiği müddetçe hayata daha anlamlı bakar. Üretilen her bir eser, fikri veya ameli, insanda heyecan meydana geti-

717 Tarhan, Kendinizle Barışık Yaşamak, s. 96.

rir. İnsan ürettikleri sayesinde Allah'ın gözdesi ve sevdiği kimse olabilir⁷¹⁸. Allah'ın sevgili kulları olan peygamberlerin birer meslek ile anılmaları peygamberlerin ürettiğine dikkat çekmedir. Hz. Nuh'un dülgerlik yaptığı, Hz. İdris'in terzilik yaptığı şeklinde meslek sahibi olmaları bütün bir toplum için prototipler⁷¹⁹.

Hz. Peygamber (s.a.v.)"İnsanın yediği en hayırlı emek kendi eliyle ürettiğidir. Allah'ın peygamberi Davut (a.s.) bile kendi eliyle ürettiğinden yerdi⁷²⁰." Hz. Davut peygamber olmasına rağmen üretmekte ve Hz. Peygamber(s.a.v.) üreten ele karşı tavrını ve bakışını sa'd b. Muaz'a olan sevgisini yukarıda zikrettik. Üreten insanın kendisine güveni gelir. Bütün bunları yaşlının tarlaya, fabrikaya götürülmesi ve orada çalıştırılması anlamına gelmemeli. Hemen hemen herkesin gücüne göre üretebileceği işler bulunmalıdır.

Bu bazen evde çiçek yetiştirme, oturduğu yerde bir şeyler ayıklama, torununu parka götürme olabilir...! Bunlardan maksat yaşlıyı hayata bağlamadır. Yoksa hayata bağlanmayan yatağa bağlanır. İşe yaradığını hissettirme. Çünkü yaşlı da olsa hep kendini ispat peşindedir. Yaşlı olmasına rağmen torunu yanında kızlarla evlenen yaşlıların temel gayesi sen "artık bittin" diyenlere "yıkılmadım ayaktayım" mesajını vermektir.

Eskiden yani tarım toplumunda servetin kaynağı kas gücüydü, kasların veya fertlerin güçlü olması daha çok üretme anlamına gelirdi. Kazandığı her şeyi beyin ile değil kas gücü ile elde etmekteydi. Sanayi toplumunda kas gücünün yerine makineler geçti. Yüzlerce kişinin yapamayacağı işi bir makine yapabiliyor. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte üretim artık beyin ile yapılmaktadır. Beynin ürettiği gücü elinde tutanlar gücü de elinde tutanlardır. Topluma önderlik yapanlar bilgi çağını yaka-

718 Asr, 103/1-3, İmanla birlikte amelin anılması, iman edenin üretmesi açısından bakılabilir.

719 Bkz. İslami Kaynaklara Göre Peygamberler, Ank. 2005, ss. 10-280.

720 Buhari, Buyu' 15.

layanlardır. Bilginin bizzat kendisi üretimin etkenliğini şekillendiriyor. Yeni bir dönem başladı. Toprak gibi, kol gücünü de arkada bırakan yeni bir güç var: Bilgi... O bilgi sayesinde, insan emeğine ihtiyaç azalırken, üretim artıyor. Kalite yükseliyor; maliyet düşüyor⁷²¹. Bunu yaparken daha çok beyne ihtiyaç vardır. Bacon: "Bilgi güçtür" derken bilgiyi elinde tutanın güce de sahip olduğunu ifade eder.

Beyin tıpkı kalem gibi bir alettir. İyi bakılırsa ömrü uzun olur ve erken yıpranmaz. Son yapılan araştırmalar beynin sürekli olarak yeni şeyler öğrenmesinin, uyarıcı tesiri yaptığı ve hücre yaşlanmasını yavaşlattığını göstermektedir. Yaşlanmaktan ve üretmekten korkan insanların "Çalışan demir ışıldar" sözüne uygun olarak beynini iyi şekilde çalıştırması çok önemlidir. Beyin tıpkı bir kuyu gibidir. Suyu alındıkça artar⁷²². Yaşlılık üretmek için önemli bir hayat kesitidir. Bu kesit verimli ve kaliteli hale getirilebilir⁷²³. Eskilerin ifade ettiği gibi "kocadıkça koç" olur gerçeği tecrübenin ürünüdür. Tecrübî bilgi kullanılabilir bilgidir.

721 Bkz. Altan Mehmet, Köylüler Ne Zaman Manşet Olur, İst. 2001, s. 15 vd.

722 Tarhan, Kendinizle Başlık Yaşamak, .s. 99.

723 Çalışmakla ilgili çarpıcı açıklamalar için bkz. "Japonlar yılda ortalama dört milyar kitap ve dergi alıyorlar. 1995 yılında, Haruyama Shigeo'nun "İnsan Beyninin Devrim Çapındaki Keşfi" isimli kitabı 3,5 milyon satarak en çok satılan kitap oldu. "Büyük Nehirdeki Bir Damla" isimli kitabıyla yazar, Itsuki Hiroyuki, hayatın aşağı kademesinde olmanın nasıl bir gülümsemeyle yüzleşilebilir olduğunu gösterdi. Bu kitap 1998'de 2,5 milyon sattı. Bunu 2001 yılında "Hayatı Güzel Yaşama" adlı kitap takip etti. Kitabın yazarı Hinohara Shigeaki... Kitabı bugüne kadar 1 milyon 200 bin sattı. Yazar 93 yaşında olmasına rağmen hâlâ işine devam etmektedir. Yaşlanan Japon nüfusu artık şimdi paradan ziyade daha mânâlı daha güzel daha kaliteli bir hayat yaşamının yollarını bulmanın tam zamanı olduğu kanaatindedir. Onun için Hinohara Shigeaki ve kitabı dikkatleri üzerine çekiyor. 1911 doğumlu olan doktor, en az on yıl daha yaşayabileceğini tahmin ediyor. 95 yaşında da golf oynamak istiyor. BBC temsilcisinin "Yani 95 yaşınızda golf oynamaya başlamayı planlıyorsunuz öyle mi?" sorusuna doktor: "Bunu başarabileceğime inanıyorum. Ama maalesef şimdi buna vaktim yok. Çünkü görüyorsunuz, günde 17 saat çalışıyorum." diye cevap veriyor. BBC- Günde 17 saat mi? Doktor- Evet

Cicero: "İhtiyarlık, insanı işlerden uzaklaştırmış derler". Evet, ama hangi işlerden? Önce onu tayin etmeli. Gençlik isteyen, kuvvet isteyen işlerden değil mi? Bir kere ihtiyarların kuvveti yoktur diye üzülmemeli. Çünkü onların kuvvetli olmalarına lüzum yoktur. Vücut halsiz de olsa, ihtiyarlara göre manevî kuvvetlerle

17 saat çalışıyorum. Hatta daha fazla çalışıyorum. Ben yaşlılık konseptini değiştirmeyi düşünüyorum. BBC- Yani siz yaşlılığı yeniden tarif etmek mi istiyorsunuz? Doktor- Evet, görüyorsunuz, insanların çoğu 75 yaşından sonra gerçekten çok sağlıklılar. Yeni bir hayata, yeni bir şeylere başlamak için heyecan duyuyorlar. Basit ve sadece bir hayat yaşamalıyız ama, yüksek mefkûre ve yüce bir düşünce ve ideal sahibi olmalıyız. BBC'de bunları konuşan Dr. Hinohara Shigeaki, altmış seneden fazla bir zamandır doktorluk yapıyor. Yani emeklilik yaşından sonra da aynı hastanede çalışmaya devam etmiş. Kendisinin bizzat ifade ettiğine göre, her sabah saat 6'dan önce kalkıyor. Sporunu ve kahvaltısını yapıyor. 93 yaşında olmasına rağmen her sabah işe gidiyor. İşe giderken arabada günlük programını kontrol ediyor. Beş yıllık ajanda kullanıyor ve iki-üç yıl sonrasının bile programı belli. Hastanenin asansörlerini kullanmayarak, merdivenleri tırmanıyor. Yürümesinde ve diğer hareketlerinde herhangi bir anormallik yok. Hafiften biraz beli bükülmüş, şuru yerinde... Hastaları ile de çok enfes ve bilgece konuşmalar yapıyor. Çoğu zaman onlara ilaçlardan ve tedaviden bahsetmek yerine, kendi vücutlarını nasıl korumaları gerektiğini ve nasıl sağlıklı ve mutlu bir hayat yaşanabileceğini anlatıyor. Her yerde fazla yeme içmeye karşı dikkatli davranmanın, vücudu aktif ve zinde tutmanın önemini ısrarla anlatıyor. İnsanlar da, böyle davranmanın faydalarını canlı bir örnek olarak kendisinde gördükleri için ister istemez tesiri altında kalıyorlar ve hayata karşı pozitif bir motivasyon kazanıyorlar. Doktor, çok çalışmanın zannedildiğinin aksine vücudu ve beyni asla yıpratmayacağını bilakis güçlendireceğini anlatıyor ve misal olarak da kendisini gösteriyor. Ayrıca boş boş oturup tembellik yapmanın veya hayata küsmenin manasızlığını hem de hayatı nasıl çökerttiğini vurguluyor. Bir doktor yüksek bir inşaatın düşüp ayağa kırılmış birisinden bahsederken "Özel âletlerle ayak kemiğini delmekte çok zorlandık. Normalde o yaşta kilerin kemikleri hiç mukavemet göstermez. Sonra kendisine, bu yaşta ne işle meşgul olduğunu sorduk. 'Ben hayatım boyunca hep çalıştım. Ya hamallık yaptım veya inşaatlarda ağır işlerde çalıştım. Hâlâ da çalışıyorum.' dedi." Bu hususta Kur'an-ı Kerim'in âyetleri de hep çalışmayı emrediyor: "İnsanın tek sermayesi alın teridir." (Necm Sûresi, 53/39)" Aymaz Abdullah "Çalışan Demir İşildar", 19 Temmuz 2004, Pazartesi, Zaman Gazetesi.

yapılacak işler var mıdır? Ya tecrübeleriyle, düşünceleriyle büyük işler gören ihtiyarlara ne demeli? İhtiyarların işe yaramadığını söyleyenler ne söylediğini bilmeyen insanlardır. Böyle bir iddiada bulunmak, bir gemiden dümencinin hiçbir işe yaramadığını söyleme gibidir. Öyle ya, gemiden kimi direğe tırmanır, kimi güvertede koşar, kimi geminin suyunu boşaltır. Dümenci ise geminin arka tarafında dümen elinde rahat rahat oturur. Hâlbuki geminin selameti namına en önemli vazife dümencidedir. Gerçi ihtiyarlar, gençlerin yaptıkları işleri yapamazlar, ama çok daha büyük, çok daha iyi işler görürler. Büyük işler kuvvetle veya çeviklikle değil, düşünceyle sözünü geçirmeyle, ortaya doğru fikirler atmayla başarılır⁷²⁴” diyerek ihtiyarın tecrübesi ile toplumun yapılanmasına ve inşasına az da olsa katkı sağlayabileceğini ifade eder.

Dünyayı ve hayatı derinden etkileyen kararların beden gücü ve çevikliği ile değil, erdem, fikir ve sağduyu ile alındığı unutulmamalıdır. Goethe, Churchill 80’inden sonra raflar dolusu eser yazmışlar. Picasso 90’lı yaşlarında resim yapmayı sürdürmüştür. Yaşlanma sınırını da “50-65 arası genç yaşlılar”, “65-80 arası orta yaşlılar” ve “80’in üstü yaşlılar” değiştirmek gerekir diyor uzmanlar⁷²⁵. Dostoyevski’nin en üretken olduğu yaş süreci 70-80 arası dönem olduğu söylenir⁷²⁶.

Hz. Peygamber (s.a.v), bilgi edinme sürecini belli bir zaman dilimine yerleştirmeyip bu süreci devamlılık arz eden hale getiriyor⁷²⁷. “Beşikten mezara kadar bilgi edinme sürecini devam ettirin.” Derken bilgi üretirken bütün yaş kategorilerini ifade ediyor.

Yaşlılık tecrübenin zirvede olduğu dönemdir. Pasif bir dönemi aktif hale getirmek için toplum olarak yaşlının elinden tutulmalı-

724 Alpgüvenç Can, İhtiyarlık Dersleri, İst. 2007, s. 23.

725 Osman Müftüoğlu, “Sorum İdrak Eksikliğinde”, Söyleşi: Mehmet Gündem, Yeni Şafak, 23.10.2006.

726 Blkz. Fatma KARAALİ, “Yaşlılık Psikolojisi”, Basılmamış Seminer Notları, Adilcevaz 2007, s. 1.

727 Acluni İsmail Muhammed, Keşfu’l-Hafa, Beyrut, 1985, 1/154.

dır. Yaşlılığı sadece güçlük ve zorlukların olduğu bir dönem değil, hoş yanlarının da olduğu bir “hayat kesiti” olduğunu düşünmek yaşlıyı mutlu edecektir, ruhundaki fırtınaları dindirecektir.

Yaşlı bir insanın en önemli psikososyal sorunu yalnızlıktır. Bu yalnızlığını üreterek giderebilir. Yaşlı bir insan çok lüks bir huzur evine veya hastaneye bırakıldığında eğer yalnızlık duygusuna kapılmış ise âni bir çöküş ve ölüm yaşayabilir⁷²⁸. Bu yalnızlıktan kurtulmanın bir yolu da sahip olduğu ve ömür boyu kazandığı değerleri, bilgiyi kendisinden sonraki kuşağa aktarmadır. Bir yaşlının torununa veya toplumdaki herhangi bir küçük çocuğa abdesti, namazı, Hz. Peygamber(s.a.v.)’in hayatını veya peygamber kıssalarını sabırla anlatması kadar anlamlı bir şey olamaz. Evde yalnız ve başkasına yük olan kimseyi kimse sevmez. En azından fikri olarak bir şeyler üretebilir⁷²⁹.

Faydalı olması onun “en hayırlı insan” kategorisine dâhil olmasını temin eder. En hayırlı insan, insanlara faydalı olandır fehdavasınca “en yaşlı” “en faydalı” duruma gelebilir⁷³⁰. Bütün tarihi birikimi aktarmak onu hem kaliteli hem de değer üretmesi hasebiyle yük olmaktan kurtarıp yük alan konumuna getirir. Bu da onu aile içinde sevimli ve sevgili hale getirir. Yoğun bir hayatın içinde çocuğuna vakit ayıramayan bir baba veya annenin bilgi verme eylemini dede veya nenelerin yüklenmesi onları hürmete layık hale getirir. Yaşlıyı üretir ve eser ortaya koyar hale getirir.

Son zamanlarda bütün dünyada öldürücü Alzheimer hastalığı artmaktadır. Zihin yeteneklerinin azalması (bunama) olan bu hastalık, 65 yaşın üstündeki her 100 kişiden 7’sini etkilemektedir.

728 Tarhan, a.g.e. s. 97.

729 Sahip olduğu birikimi topluma aktaramayan yaşlının serzeniş şöyledir: Yazar Mehmet Şevket EYGİ ile yapılan söyleşide kendisine danışılmadığını sahip olduğu birikimi aktaramadığı için “Hiçbir işe Yarayamıyorum” şeklinde ifade etmesi yaşlının psikolojik durumunu ortaya koyar. Bkz. Aksiyon Dergisi, 22.08.2007.

730 Tirmizi, Züht 27; Müsned, 3/115, 169.

Araştırmalar bu hastalığın yaşlılar arasında yayılmasının gerçek sebebinin, zihin egzersizleri eksikliği olduğunu göstermektedir. Gereğince çalıştırılmayan beyin hücreleri köreliyor. Bol bol kitap okumak ve tartışmak (zihin egzersizleri yapmak) zihnen dinç kalmanın önde gelen şartıdır. *Bilgi, genç tutar.* Beyne giren her yeni bilgi insanın DNA'sını değiştirmektedir. Bu işlem ise yokluktan var olmaya doğru gidilen adımlardan başka bir şey değildir. Yani bilgi beyne geldiğinde gerçek anlamda varlığı yokken, protein sentezi sonucu DNA'yı değiştirip varlığa bürünmektedir. DNA'nın sürekli değişmesi ve biçimlenmesi, insanın dış görünüşüne de yansımaktadır. Değişik meslek gruplarında çalışan bazı insanların yaşlılarından 10-15 yaş daha genç görünmesinin nedeni budur. Dışardan sürekli yeni bilgi alındıkça, kesintisiz öğrenme devam ettikçe kişiler genç ve dinç görüneceklerdir ⁷³¹.

Ahirette insanların ürettikleri ile değer kazanacağı ilahi metin tarafından ifade edilir."Sevgili Resulüm onlara söyle: "Artık kendinizi ispatlamak zorundasınız. Çünkü yaptıklarınızı yalnız Allah değil, resulü ve diğer müminler de görecek. Sonra toptan her şeyin dışını içini gören Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız. O da sizin yaptıklarınızı bir bir gösterecek"⁷³²."

Yaşlanmasına rağmen üretken olmayı beceren insanlar daha az çöküntüye uğramaktadırlar. İnsanoğlu eli tutup, şuuru yerinde olup ayakta durduğu sürece bir şeyler üretmelidir. Tembellik, yaşlanma sürecini hızlandırmaktadır. Üretmeyip boş duran ve yaşlılığı bir felaket olarak değerlendirenlerin çok kısa bir zaman zarfında kanser veya ağır hastalıklara yakalandıkları gözlemlenmiştir⁷³³.

Emekli olup bir şeyler üretmeyenlerin bazen müzmin ve menhus darbe haline gelebilmesi mümkündür. E. J. Steiglitz'-

731 www.saitcamlica.com

732 Tevbe, 9/105.

733 Tarhan, Kendinizle Barışık Olmak, s. 99.

in:”İlerleyen yıllarla birlikte gelen çok büyük bir kayıp ekseriye cemiyetin yaşlılar üzerine zorla sindirdiği işe yaramazlık duygusundan doğmaktadır... Bizim sosyal sistemimizin, fertleri sadece muayyen bir kronolojik yaşa ulaştıkları için taşıdıkları mesuliyetten kurtarması, emekli yapması ve fertleri bunu kabule mecbur etmesi, vahşice olduğu kadar, aptalca bir kaidesini teşkil eder⁷³⁴. İslam’da ise bu şekilde bir yaşlılık aylığından ya da emeklilik müessesesinden bahsetmek mümkün değildir⁷³⁵. İnsanların her yaşta üretecekleri mutlaka bir şeyler vardır. Günümüzde bütün İslam dünyasının ürettiği veya ihraç ettiğinin bir Almanya kadar etmemesi⁷³⁶ düşündürücü olsa gerektir.

Yaşlı İle Nitelikli Beraberlik

Yaşlıyı anlamak ve onu hayata taşımak toplum olarak temel bir görevimiz olmalıdır. Bunu yapmadığımız zaman birçok problemle karşı karşıya kalırız. Yaşlının en çok ihtiyaç duyduğu bir hususta onunla beraber olmaktır.

734 Edvard J. Steiglitz, The Second Forty Years, Naklen BEŞER Faruk, İslam’da Sosyal Güvenlik, Ank. 1987, s. 195.

735 Beşer, İslam’da Sosyal Güvenlik, s. 195.

736 İslâm coğrafyası denildiğinde, günümüzde 1 milyar 300 milyon nüfusun yaşadığı 57 ülke ve 80 dolayında Müslüman topluluğu anlaşılmaktadır. İslam dünyası demeye dilimizin varamadığı bu coğrafyada dünya nüfusunun 5’te 1’i yaşarken, dünya milli gelirinden alınan pay ise 20’de 1’dir. Hâlbuki dünya nüfusunun 5’te 1’ini bile oluşturmayan gelişmiş zengin ülkeler dünya milli gelirinin 20’de 15’inden fazlasını almaktadırlar. Dünya ticaretindeki durumu anlamak için de şu gerçeği bilmek yeterlidir: 2004 yılında 57 İslam ülkesinin toplam ihracatı 801 milyar dolar iken Almanya’nın tek başına ihracatı 915 milyar dolardır. İthalatta ise toplam 700 milyar dolar, Almanya’nın 718 milyar dolardır. Üstelik dünyanın başlıca hammadde kaynaklarının yüzde 40’ı, enerji kaynaklarının da yüzde 65’i İslam coğrafyasındadır. Müsian Başkanı Dr. Ömer BOLAT’tan naklen, Gülerce Hüseyin, Koca Bir Devrin Hali, 21.07.2006, Zaman. Bütün bunlar dururken bizim çalışmamız farzlar üstü farzdır. Hatta uyku, çalışıp dinlenmenin reticesinde olması gereken bir mükâfat iken, üretmeyen insanların uyumayı ve dinlenmeyi hak ettikleri söylenemez.

Bu beraberliğin de bir değeri ve niteliği olmalıdır. Nitelikli beraberlikten kasıt birlikteliktir. Ayrı da olsa gayrı olmama halidir. Yaşlıyı hayata bağlayan onun sevdiği ile birlikte olma isteğidir. Bir yaşlıya verilecek en büyük ceza özellikle onu torunlarından ayırmaktır. Ölüm anında bile aile içinde sevdiği kimselerin arasında son nefesini vereceğini bilen kimseler, daha huzurludurlar⁷³⁷.

Yaşlıların özellikle çocuklarla birlikte olmasının ayrı bir hazza olduğu söylenir⁷³⁸. Nitelikli beraberlik bedensel beraberlikten öte duygu beraberliğidir. Çünkü hayatta bir arada yaşayanlar aynı fiziki mekânda olmaktan öte aynı duyguları paylaşanlardır. Aynı oda da oturan iki insan fiziksel olarak yakın olmakla birlikte mutlaka yakın değillerdir. Yaşlı ile konuşup televizyon seyrediyorsa veya gazete okuyorsa aynı evin içindeler fakat birlikte değiller.

Nitelikli beraberlik birlikte bir şeyler yapma ona odaklanıp o anda bütün dikkatimizi ona endekslemedir. Yaşlı ile nitelikli beraberlik terk edildiği zaman yaşlılar bunun yerine oyuncak bebekle doldurmaya çalışmaktadır.

Japonya'da 60 yaş üstü emekli ve yalnız kadınların evlerinde oyuncak bebekler türüyor. Bu bebekler torunlar için değil, torunların yerine geçmek için. Japonya, oyuncak endüstrisinde hatırı sayılır bir dev olmasına rağmen, oyuncak sektörü sıkıntıda. Ülkedeki nüfus gerilemesi, oyuncak tüketicilerinin de azalmasına yol açıyor. Ancak firmalar bu duruma bir çözüm bulmakta gecikmemiş: Büyüklere oyuncaklar!

Oyuncak firmaları yeni üretilen konuşabilen bebeklerin, yetişkinler arasında büyük ilgi gördüğünü belirtiyor. Özellikle 60 yaş üstündeki emekli ve yalnız yaşayan kadınların tercih ettiği bebekler, sahibine onu ne kadar çok sevdiğini söylüyor ve eve

737 Cüceloğlu DOĞAN, İnsan Ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları, İst. 1996, s. 368.

738 Chapman, Beş Sevgi Dili, s. 60.

girdiğinde ona 'Hoş geldin' diyor. 'Transformers' adlı oyuncaklarla tüm dünyada ünlene Tomy firmasından Yuko Hirakawa, "Birçok ileri yaşta insan bu bebeği torunu yerine koyuyor" diyor ve ekliyor: "Robot bebekle konuşabiliyorsunuz, sizi sevdiğini söylüyor. Kucağınıza aldığınızdaki ağırlığı da küçük bir bebeğinki kadar⁷³⁹". Bunlar toplumun sağlıklı olmadığını göstergeleridir.

Sabri Akdeniz, günümüz insanın acı bir manzarasını şöyle bir anekdotla anlatır: "Bir Japon kadını vasiyetnamesinde nesi varsa hepsini televizyonuna bırakıyor. "Ömrümün son on beş yılı boyunca televizyonumdan başka hiçbir kimse ile bir ilişkim olmadı!" diyerek yalnızlığına karşı acı tepkisini bu garip vasiyetnamesine yansıtmiş⁷⁴⁰."

Modern dünyanın insanı mutlu etmesi mümkün görünmüyor. Hâlbuki yaşlı ile olan beraberlik onun sahip olduğu hatıraları dinleme imkânı sağlar. Sahip olduğu bilgiler bir "hatıra bankası" işlevini görebilir.

Kur'an-ı Kerim, Hz. Zekeriyya'nın duasını aktarırken yalnızlıktan rahatsız olduğunu ifade edip ilahî iradenin onu bundan kurtarmasını istemektedir. "Ya Rabbî, beni evlatsız, tek başıma bırakma ki lütf edeceğin evladım bana vâris olsun...⁷⁴¹" Sahip olduklarının arkadan gelenlere miras olarak bırakılma talebini dile getiriyor. Allah'tan olan talebi hemen çabucak şu şekilde karşılık görüyor. "Onun duasını kabul buyurduk...⁷⁴²" Hz. Zekeriyya'nın Meryem süresinde⁷⁴³ ifade edildiği üzere yaşlı olduğu dikkate alınca yaşlıya karşı Allah'ın davranış tarzı bize örnek olmalıdır.

Hz. Peygamber (sav), her gün muayyen vakitlerde mutlaka

739 <http://www.radikal.com.tr>. Haberno: 186042.

740 Akdeniz Sabri, Müzakereler, İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi, İst. 1996, s. 304.

741 Enbiya, 21/89.

742 Enbiya, 21/90.

743 Bkz. Meryem, 19/1-6.

aile bireylerini ziyaret ederek, onlarla nitelikli sohbet ederdi⁷⁴⁴. Bütün aile fertlerini bir araya getirerek gece sohbet yapması, aile hayatına ayrı bir güzellik katardı⁷⁴⁵.

Yapılan bir araştırmanın sonucu şöyledir: "Yaşlılıkta kendileri ile iyi ilişkiler kurup beraber olacakları arkadaşlara sahip olmanın uzun bir yaşam için daha önemli olduğu ortaya çıktı. Bilim adamlarının, yaşları 70 ve üstünde olan 1500 kişi üzerinde yaptığı araştırma, yaşlıların çocukları ve akrabaları ile sık sık görüşmelerinin uzun yaşam üzerinde çok az etkisinin olduğunu gösterdi. Yaşlıların arkadaşları ve sırdaşlarıyla güçlü bağlarının, yaşam sürelerini uzattığı görülmüş⁷⁴⁶. Aynı mekânı paylaşmaktan öte aynı duyguları paylaşanların birbirlerini etkilemesi olarak görülebilir.

Yaşlıyı Hayata Bağlayan İlgidir

Yaşlılık veya yaşlanma toplumda bir hastalık olarak algılanmaktadır. Hâlbuki yaşlılık bir hastalık değil, tüm organizmanın verimliliğinde bir azalma sürecidir. Yaşlılıkla birlikte yeni fikirleri kabul etme yeteneğinde bir azalma olabilir. Psikososyal yaklaşıma göre yaşlılık; Bilgi ve deneyimlerin sentez edildiği, genç kuşaklara aktarıldığı, kayıpların, yalnızlığın ve ümün sorunlarının yaşandığı ya da hayatın, ilişkilerin anlamının ve değerinin anlaşıldığı bir dönemdir⁷⁴⁷.

Her şeye rağmen yaşlının en çok ihtiyaç duyduğu husus ilgidir. Onu ayakta tutacak sevgiden kaynaklanan ilgidir. Çünkü sevginin ifadesi ilgi ile ortaya çıkar. Seven sevdiğine ilgi ve özen gösterir. Yaşlı için sevgi ve ilgi su gibidir. Gıdadır. Sevgi ile büyü-

744 Müslim, Nikâh 46.

745 Hz. Peygamber (s.a.v.)in aile fertleri ile olan beraberliği için bkz. CANNAN İbrahim, "Aile Reisi ve Baba Olarak Hz. Peygamber(s.a.v.)", Hz. Peygamber(s.a.v.) ve Aile Hayatı, İst. 2006, ss. 284-290.

746 19 Haziran 2005 Pazar, Zaman Gazetesi Türkuaz Eki.

747 AŞTİ Nesrin, "Yaşlı Ruh Sağlığı ve Bakımı", -1-, www.medimagazin.com.tr.

tülen bir çiçeğin öz sularının bile daha hızlı aktığı tespit edilmiştir.⁷⁴⁸ Ona ilgi göstermemek hayatla olan bütün bağlarını koparmak anlamına gelir. Kendilerine değer verildiği ilgi gösterildiği kendilerinin önemsendiğini hissettirmek yaşlıyı hayata bağladığı gibi kendisine güven duygusu da verir. Güven duygusu gelişen yaşlı hayata daha sıkı bağlanır.

İlgisizlik yaşlıyı intihara kadar götürebilir. Amerika'da yapılan bir araştırmada, kendi huzurevlerinde kalan yaşlıların yüzde 60'ının hiç ziyaretçisi olmadığı, yalnızlık ve yabancıklık hissiyle depresyon geçiren yaşlıların intiharı tercih ettikleri ortaya çıkmış.⁷⁴⁹ Bizim toplumumuzda bu anlamda intihar olaylarının yaşanmamasında dini inancın etkisinin olduğu tartışma götürmez bir gerçektir.⁷⁵⁰

İlgi ve sevginin büyüklü bir unsur olduğu görülmüştür. Kanser hastasında bile sevginin farklı renkleri hastaların taşıdıkları pozitif duygular beynin mutluluk kimyasalları salgılamasına yol açıyor. Bu kimyasallar kemik iliğini güçlendirip ilikteki kanserli hücreleri yok ediyor.⁷⁵¹ Yakın ilgi ve sevgi kanser hastasını bile hayata bağlıyorsa yaşlının problemını niçin çözmesin? Çünkü sevgi artınca nefret azalır. Karşımızdaki kişiye sevgiyle yaklaşırsak yolladığımız sevgi ışığı, karşımızdaki kişinin psikolojik savunma sistemini harekete geçirir ve korkularını yenmeyi kolaylaştırır.⁷⁵² Huzurevinde yapılan bir mülakatta yaşlıların ortak düşünceleri şu şekilde özetlenebilir.”Bu yaştan sonra çok yemek, çok giymek zaten bizi

748 Sevgi için bkz. Tarhan NEVZAT, Makul Çözüm Aile İçi İletişim Rehberi, İst. 2004, s. 162.

749 HACİMÜFTÜOĞLU Nasrullah, “Kur'an'da ve Bazı Çağdaş Telakkilerde İnsan Aile, Yaşlılık ve Huzur Evleri”, İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi, İst. 1996, s. 278.

750 Hacimüftüoğlu, a.g.m. s. 296.

751 Tarhan, Makul Çözüm, s. 162 vd.

752 Tarhan, Makul Çözüm, s. 166.

ilgilendirmiyor. Bizim istediğimiz, çocuklarımızdan, torunlarımızdan ilgi görebilmek, onları sevebilmektir...⁷⁵³!”

Yaşlısına ilgi ve alaka göstermeyip kenara iten toplum veya fert, aslında insanlığını bir kenara itmiş demektir. Yaşlıyı evin “kültür abidesi⁷⁵⁴” ve “geçmiş geleceğe bağlayan bir köprü”, “bereket direği”, “rahmet vesilesi”, “musibet dafiası” telakki etmek toplumu geleceğe taşır. Yaşlıya olması gereken ilgiyi şair şöyle ifade eder.

*“Yalnızlığa dayanırım da bir başınalığa asla,
Yaşlanmak hoş değil duvarlara baka baka,
Bir dost göz arayışıyla,*

753 Hacımüftüoğlu, a.g.m., s. 296.

754 Yaşlının kültür abidesi olduğu hususunda Prof. Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE yaşlı olan babası ile ilgili şunları anlatır: “Babamın kadrini tam manasıyla ancak kırk yaşından sonra idrak edebildim. Kendisini kaybettikten sonra birkaç yılım hep onun nasihatlerini ve çeşitli hadiseler karşısında izhar ettiği o harikulade dirayeti hatırlamakla geçti. İlk muhatap olduğumda şuurlunda pek yer etmemiş olan nasihatleri, unutkanlığımdan yavaş yavaş şuuruma yükselerek bütün benliğim üzerinde muhteşem bir taht kurdular ve kırk yaşımdan itibaren bütün hayat tarzıma hükümran oldular.” Babası ona şunları söylemiş: “Evladım!... Mahkeme kadiya mülk değildir. Bir makama getirildiğinde, günün birinde o makamdan ayrılacağı idrakini daima diri tut.” Yavrum!... Bir arap atasözünde: “şerefu’l-mekan bi’l-mekin der. Yani “mekânın şerefi, onu doldurandan ötürüdür.” Sen sen ol sakın bulunduğun makamdan kendine bir şeref payı çıkarma. Bilakis sen, o makama şeref kazandır.” Evladım! Dünyanın en kolay, en tatlı ve de nefsi en çok okşayan işi, amir olmaktır. Sen sakın bu aldatıcı görünüşe kapılma hasbelkader amir olduğunda zor yolu seç: Hadimu’l-hüdema -hizmetkârların hizmetkârı ol- Örtücü ve başışlayıcı ol. Başkalarının ayıp ve günahlarını örter ve başışlarsan, ümit edilir ki, ahirette de senin uyubun -ayıpların- ve zunübun -günahların- örtülür.” Şimdi yaşlı kültür abidesi yaşlılarımız olmadan bu güzellikleri bize kim aktarır. Bkz. ÖZEMRE Ahmet Yüksel, İlimde Demokrasi Olmaz, s. 148, Naklen Hacımüftüoğlu, a.g.m. ss. 282-283. Prof. Dr. Orhan GÜVENEN de: “Benim ruh terbiyemde amil olan şey, babam ve annemdir, hayatımda müsbet ne aldım onlardan aldım...” Hacımüftüoğlu, a.g.m. s. 283.

Saat tıkırtısıyla...

Korkmam, geçinip gideriz bir mutlulukla,

Ama; 'Günün aydın, akşamın iyi olsun' diyen biri olmalı

Bir telefon sesi çalmalı ara sıra da olsa kulağımda

*Yoksa Zor değil, hiç zor değil demli çayı bardakta karıştırıp,
bir başına yudumlamak doyasıya*

*Ama; 'Çaya kaç şeker alırsın?'Diye soran bir ses olmalı ya
ara sıra...⁷⁵⁵*

Yaşlılık uzmanının yaşlıyı hayata bağlamada ona ilgi gösterme hususunda şunlara dikkat çeker: “Yukarıdaki şiirdeki yaşlı olmanın dayanılmaz ağırlığını ülkemizde tanık olduğumuz yaşlı manzaralarında da görebiliriz; banka kuyruklarında emekli maşasını almak için çile çeken yaşlılar, ışıklarda ve köşe başlarında dilenen yaşlılar, huzurevlerinde kimsesizliklerini gözlerinden okuduğumuz yaşlılar, yaşamdan değil işten emekli olun denilen bir avuç tuzu kuru yaşlılar, ailelerin gazete ilanları ile aradıkları kaybolan yaşlılar, evinde yatağında aç susuz kalan komşuları tarafından polise bildirilen yatalak, terkedilmiş yaşlılar, hastane köşelerinde bekleyen yaşlılar, çocukları tarafından horlanan yaşlılar, parası için paylaşılamayan yaşlılar, parklarda uyuklayan, çocuklarla iyi anlaşılan, geçmişi bu gün gibi yaşayan yaşlılar, torun bakmak için yaşadığı evinden yuvasından koparılan yaşlılar, bir türlü ağarmak bilmeyen ağırlı geceleri, soğuk yatakları, gözde büyüyen koridorları olan yaşlılar, hasta olmadıkça hatırı sorulmayan bayramdan bayrama ziyaret edilen, huzurevine yatırmam deyip odasına uğranmayan yaşlılar, bastonu, torunu, gözlüğü olmayan yaşlılar, torunlarını masal ile büyüten yaşlılar, kendini doğada bulan ve her sabah hali hatırı sorulan yaşlılar, ya da insan sesine, sıcaklığına hasret yaşlılar gibi...

755 Şiir Can YÜCELe aittir. Alıntı, AŞTİ Nesrin, “Yaşlılık ve Yalnızlık”, www.medimagazin.com.tr.

...Yalnızlığı, insanın çevresinde kimse olmaması gibi fiziksel ya da herkesin içinde yalnızlık gibi psikososyal boyutlarda ele alabiliriz; emeklilik, hastalık, eş, ekonomi ya da statü kaybı, çocukların olmayışı ya da uzakta oluşu ya da gün boyu aile üyelerinin çalışıyor olması gibi nedenlerle çevresi daralan yaşlı hele birde emeklilik sonrası bir uğraş/hobi geliştirmemişse yalnızdır. Psikososyal olarak kendisi, ailesi ve çevresi ile ilişkileri zayıf bir yetişkin; yaşlılıkta istek, ilgi ve enerjinin azalması, fiziksel-duyusal-bilişsel yetersizlikler ve psikolojik bozukluklar nedeniyle kendi içine daha çok kapanarak yalnızlaşır. Bedenen ve psikolojik olarak yalnızlaşan bireyin sosyal desteğinin nicel ve nitel olarak yetersizliği, kimsesizliğini arttıracaktır. Yalnızlığın önlemleri genç yaşta alınmalı ve bireyin yaşlandığı ortama, gelenek ve göreneklerine uygun çözümler üretilmelidir: Kendini ifade ve çevresi ile olumlu ilişki geliştirme, güçlü aile bağları oluşturma, iş olduğu kadar özel ve sosyal yaşama önem verme, hobi geliştirme, gelenek ve göreneklerimizde yer eden birlikte akşam yemekleri, bayram ziyaretleri, hasta ziyaretlerine özen gösterme, torunları ile buluşturma yollarına gidilerek yalnızlığa çözümler üretilebilir...⁷⁵⁶

Modern dünya, daha çok yaşlının fiziği ile uğraşırken, metafizik boyutunu unutmaktadır. Yaşlının ilgi ve alaka görmesi onun gönül dünyası ile alakalıdır. Bedenen gelişme dursa bile hürmet ve saygı görmesi halinde hayata daha fazla bağlanabilir. Kur'an-ı Kerim, Hz. Yakup (a.s.) hüznünden dolayı gözlerini kaybettiğini, yeniden evladına kavuşarak, sevindirilmesi karşısında gözlerine yeniden kavuştuğunu anlatırken, Hz. Yakub'un yaşlı oluşuna dikkat çeker⁷⁵⁷. Hz. Yusuf tarafından ona gösterilen ilgi onu hayata bağlıyor.

756 AŞTİ Nesrin, Yaşlılık ve Yalnızlık, www.medimagazin.com.tr.

757 Yaşlı-şeyh-oluşuna dikkat çekme, Yusuf,12/78;"...Üzüntüden gözleri ağırıp görmez olmuş..."Yusuf, 12/84;"...Şu gömleğimi götürün yüzüne doğru fırlatın, göreceksiniz gözleri açılacaktır..." Yusuf, 12/93

Yaşlıya Tanınan Pozitif Ayrımcılık

Yaşlıya hayatın her boyutunda pozitif ayrımcılık tanındığı bir vakiadır. Pozitif ayrımcılık (positive discrimination), tarihsel bakımdan bir takım olumsuzluklar (genellikle istihdam ve eğitim alanında- yaşamış gruplar esas olarak etnik gruplar ve kadınlar) yararına olan politika ve pratikler olarak ifade edilir⁷⁵⁸. Korumasız kimseleri koruma, kimsesizin kimsesi olma. Günümüzde bunu en çok hak eden yaşlılar olsa gerek. Onlara özel muamele yapmak, korumak, kollamak toplumun temel görevi olmalıdır. İslâm, yaşlıya hayatın her alanında kolaylıklar sağlamış, özel muamele, duruma "Special state" tâbi tutmuştur. Onlar için kırmızı çizgiler ilan etmiş, onlarla ilişkilerde bir nevi "manevî sit alanı" oluşturmuştur.

Savaşa yaşlıya dokunulmaması⁷⁵⁹, gayri müslim yaşlıdan cizye alınmaması⁷⁶⁰, ramazanda oruç tutmaya gücü yetmez hale geldiğinde oruç tutmaması, cemaata namaz kıldırın imamın saf-larda yaşlı insanın bulunması halinde daha kısa okuması⁷⁶¹ Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatında bedduaya yer verilmezken yaşlı-anne, babasına- olan ilgisizlikten dolayı "...burnu sürtünsün! Sonra burnu sürtünsün! Sonra burnu sürtünsün..."⁷⁶² şeklinde ifadeler, yaşlıya verilen yerin önemine dikkat çeker.

Yağmur duasında yaşlıya yer verilip ona yaptırılması⁷⁶³, ilahî rahmetin yaşlı sayesinde verileceğini ortaya koyar. Günümüz dünyasında yağmursuzluğun sebepleri arasında yaşlının hayatın dışına itilmesi olayının yeri olsa gerektir. Hz. Peygamber (s.a.v.)

758 Marshall Gordon, Sosyoloji Sözlüğü, (Trc. Osman Akınhay, Derya Kömürçü), Ank. 1999, s. 598.

759 Bkz. ÖZEL Ahmet, İslam Hukukunda Ülke Kavramı, İst. 1984, s. 49.

760 Özel, a.g.e., s. 50.

761 "İçinizde herhangi biriniz cemaate namaz kıldırduğunda arkanızda yaşlı varsa kısa tutsun yalnız başına kaldığında dilediği kadar uzatsın." Müsned, 2/525, 502.

762 Müslim, Birr 9.

763 Karagöz, Dini Kavramlar Sözlüğü, "İstiska" Mad., s. 339.

"İçinizdeki beli bükülmüş yaşlılarınız olmasa idi, belalar üzerinize sel gibi akardı..."⁷⁶⁴ ifadesiyle toplum ve fert hayatımızda yaşlının yerinin evin en müstesna yeri olması gerekir. Hayatın dışına itilmesi değil hayatın mihveri olması gerektiğini ortaya koyar. Çünkü aile ve toplumda yaşlı belayı önleyen bir paratoner görevi üstlenir⁷⁶⁵.

Yine Hz. Peygamber (s.a.v.)'in: "Bir yaşlı Allah'ın ona olan sevgisinden elini dergah-ı ilahiyeye kaldırdığında Allah onun elini boş çevirip vermemesinden -istihya- eder çekinir, isteğini mutlaka yerine getirir"⁷⁶⁶. İfadesi ilahî kudretin yaşlıya verdiği krediyi göstermektedir. Günümüz modern dünyanın bu krediyi kullandığı söylenemez. Yaşlı bir paratoner gibi toplumdan belayı defedecek ve topluma bereket getirecek potansiyele sahiptir. Bu potansiyel, atıl olarak durmaktadır. Aksine her gün yaşlımızdan aldığımız bedduanın hesabı da fazlası...!

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hadislerinde sıla-ı rahim yani akrabalar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi⁷⁶⁷ hususunda tahşidatların olması, toplumda özellikle yaşlılarla sıkı ilişki ve iletişimin yoğunlaştırılmasına dikkat çeker. Sıla-ı rahimi günümüzde bir "sevgi köprüsü" olarak ifade edebiliriz. "Rahim" sevgi anlamına geldiği gibi "sıla" iletişim kurmak olarak da ifade edilebilir⁷⁶⁸.

764 Acluni, Keşfu'l-Hafa, 2/212; el-MUTTAQİ, Ali el-Hindi; Muntehâb-ı Kenzi'l-Ummal fi Suneni'l-Akval ve'l-Ef'âl (Ahmed b. Hanbel Müsned'inin Keñarında) Beyrut, 1985. 9/167.

765 Nursi Said, İhtiyarlar Risalesi, İst. 1992, s. 150.

766 Nisaburi Hakim Ebu Abdillan Muhammed, Müstedrek 'Ale's-Sahihayn fi'l-Hadis, Beyrut 1990, 1/497,535; Acluni, Keşfu'l-Hafa, 1/284.

767 Bkz. Karagöz İsmail, Dini Kavramlar Sözlüğü, "Sıla-i Rahim" mad., Ank. 2005

768 Kur'an-ı Kerim "...Akrabalık bağlarını koparmaktan sakınıınız..."(Nisa, 4/1)Diyerek buna dikkat çeker. Hz. Peygamber(s.a.v.)'de "Akrabalık bağını koparan cennete giremez" Buhari, Edep 11; Müslim, Birr 18,19."Ziyaretin en üstünü senden ziyareti kesen akrabayı ziyaret etmelidir." Ahmed b. Hanbel, Müsned 3/438; "...Akrabalarla ilişkiyi kesen kimse ile Allah

Yaşlıya yapılan iyiliğin karşılığının mutlak görüleceğinin ifade edilmesi⁷⁶⁹ beşerî münasebetlerde en küçük bir isteksizlik gösterilmemesi ilahî iradenin istediği hususlardandır.

Kur'an-ı Kerim:"Rabbin sadece kendisine ibadet etmenizi bir de ana-babaya iyilik etmenizi emretti. Eğer onlardan biri ya da ikisi senin yanında yaşlanırlarsa onlara "öf" bile deme! Asla azarlama, tatlı söz söyle! Onlara, kol kanat ol, sevgi ile yaklaş. "Ya Rab! Küçükken nasıl beni bağırlarına bastılsa sen de onları kucakla" diye dua et⁷⁷⁰." Burada her ne kadar anne babanın hukuku dile getiriliyorsa da, onların özellikle "yaşlılık" halinde örselenmemesi azarlanmaması gerektiğine dikkat çeker. Çünkü yaşlanan anne baba bakıma ve ilgiye muhtaçtır. Orta yaşlarında zaten çocuklarına da anne baba bakar. Asıl evladi tarafından bakılacakları hayat devresi yaşlılık halleridir. Çünkü ihtiyarlıktaki zaaf ve acz rahmet-i ilahiyenin celbine medardır⁷⁷¹.

Yaşlılar, yaşlılıklarında adeta manevi sit alanı gibi kabul edilmiş ve dokunulmaz kılınmışlardır. Ayeti kerime şu hususlara dikkat çeker:

Birincisi: Yaşlıya sözlü bile olsa rahatsızlık izhar edilmeyecek

İkincisi: Kesinlikle azarlanmayacak

Üçüncüsü: Mutlaka tatlı söz söylenecek

Dördüncüsü: Onlara kol kanat olunacak

Beşincisi: Bütün davranışlar sevgi endeksli olacak

da ilişkiyi keser..." Ebu Davut, Zekat 45; "...Akrabalık ilişkilerini gözeteni Allah gözetir, gözetmeyeni de Allah da gözetmez..." Müslim, Birr 17; "Kim rızkının genişletilmesini, ecelinin uzatılmasını isterse akraba ile sıla-i rahim- sevgi köprüsü kursun." Buhari, Edep 12.

769 "Kim gençliğinde bir yaşlıya iyilikte bulunursa Allah o kimseye yaşlılığında yaptığı iyiliği karşısına çıkarır." Tirmizi, Birr 75.

770 İsra, 17/23.

771 Nursi, Hastalar Risalesi, s. 52.

Yeni doğan bebeğe gösterilen ihtimamın aynısı yaşlıya ihtiyarlıkta gösterilmesi istenmektedir. Burada sıralanan bütün davranışlar anne ve baba tarafından çocuklara gösterilmektedir⁷⁷². Kur'an-ı Kerim: "Nitekim şunu daima hatırlasınlar ki Biz bir insanın ömrünü uzatırsak, aynı zamanda onun güç ve yeteneklerinde yaşlandıkça bir azalma meydana getiririz; eski çocukluk haline çeviririz. Ah bir düşünebilseler⁷⁷³." Ayette geçen "nekese" fiili bir şeyi ters çevirmek anlamına gelir⁷⁷⁴. Kafasını yere koyup amuda kalkan kimse içinde kullanılır⁷⁷⁵. Yaşlının son dönemi çocukluk haline benzemektedir. Çocuğa gösterilen ihtimamın aynısı ona da gösterilmelidir.

"...Çocuk hükmüne geçen seriu't-teessür ruhlarında -çabuk etkilenen bir psikolojik yapıya sahip-ve mizaçlarında ölüm ve zevalden çıkan elim ve dehşetli me'yusiyete karşı ancak hayatı bakiye ümidiyle mukabele edebilir...⁷⁷⁶" Yaşlımızı teselli edecek yegâne şey; ebedi bir hayatın kendilerini beklediğini, bitmez bir gençliğin, tükenmez nimetlerin kendilerini karşılayacağını hakikatini gönül dünyalarında duymalarıdır.

Allah'ın yaşlıya gösterdiği özel ilgi itina ve pozitif ayrımcılığı Hz. Zekeriya'nın duasında görmek mümkündür. Hz. Zekeriya (a.s.) bu duayı yaparken kendisinin doksan sekiz veya yüz yaşlarında hanımının da doksan yaşlarında olduğu rivayet edilir⁷⁷⁷. Gerçi ayette bunu ifade eden rakam olmamakla beraber sayılan

772 Kutup Seyyid, Fizilali'l-Kur'an, b.y. 4/2221.

773 Yasin, 36/68

774 er-RÂĞIB, el-İsfehâni Ebu'l-Hüseyin b. Muhammed; el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân, İst. 1986, "NKS" Maddesi, s. 337.

775 er-Razi Zeynuddin Ebu Abdillah Muhammed b. Bekr, Tefsiru Garibi'l-Kur'ani'l-Azîm, Ankara, 1997, "NKS" Maddesi, s. 269.

776 Nursi, Sözlür, Ank. 1990, s. 146.

777 EBU'S-SUUD, Muhammed b. Muhammed el-İmâdi; İrşadu'l-Akli's-Selim ilâ Mezâya'l-Kur'âni'l-Kerîm, Beyrut, t.y., 5/253; Vehbi Mehmet Efendi, Hulasatu'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'an, Ank. T.y., 8/3187.

belirtiler; saçlarının beyazlığı, kemiklerin zayıflığı, ihtiyarlığın alameti olarak görülmektedir.

“Kulu Zekeriya’ya Rabbinin bahşettiği rahmeti dile getiren bir anmadır, bu: Hani o, tâ içinden Rabbine seslenerek şöyle demişti: “Ey Rabbim! Doğrusu, artık kemiklerim gevşedi, saçlarım ağardı.

Ama şimdiye kadar, ey Rabbim, Sana yönelttiğim duada cevapsız bırakıldığım hiç olmadı. Ve gerçek şu ki, ben göçüp gittikten sonra yakınlarımla yapacaklarımdan kaygı duyuyorum; çünkü karım baştan beri kısırdı. Öyleyse, bana katından, benim yerimi alacak bir yardımcı bahşet ki bana ve Yakub’un Evi’ne mirasçı olsun ve Sen ey Rabbim, o’nu hoşnut olacağın bir ahlakla donat!” Bunun üzerine melekler o’na seslendiler: “Ey Zekeriya, ismi Yahya olan bir oğul müjdeliyoruz sana. Ve Allah şöyle buyuyor: ‘Daha önce hiç kimseye bu ismi vermemiştik’”.

Zekeriya: “Ey Rabbim!” dedi, “Karım kısır olduğu halde ve ben de yaşlanarak bütünüyle güçsüz bir duruma düşmüşken, benim nasıl oğlum olabilir ki?⁷⁷⁸” Hz. Zekeriya Allah’tan evlat talebinde bulunuyor. Evlat talebinde bulunurken biyolojik olarak bunun imkânsızlığını dile getiriyor. Kendisinin yaşlandığını, saçlarının beyazlandığını, fizyonomi olarak mümkün olmadığını karısının kısır olduğunu dile getiriyor. Hz. Zekeriya’nın bu talepte bulunduğu pir-i fani olduğu, yukarıda geçtiği üzere kendisi doksansekiz veya yüz yaşında hanımının da doksan yaşında olduğu açıktır⁷⁷⁹. Fakat cenab-ı Hak onun bu içten ve samimi isteğini yaşlılığına binaen olsa gerek geri çevirmiyor:

”Ve Zekeriya hani, o da Rabbine seslenerek: “Ey Rabbim!” demişti, “Beni çocuksuz bırakma; fakat beni varissiz bıraksan bile, biliyorum ki herkes göçüp gittikten sonra kalıcı olan biricik varlık Sensin!”

778 Meryem, 19/1-9.

779 Vehbi Mehmet, a.g.e., 8/3187.

Ve bunun üzerine onun bu yakarışına da karşılık verdik ve karısını o'nun için çocuk doğurabilecek hale getirerek o'na Yahyâ'yı armağan ettik...⁷⁸⁰ Karşılığını hemen bulan bir dua örneğidir. Bu duada Hz. Zekeriyya'nın kullandığı husus yaşlılıktır. Yaşlılık kredisi hiç geri çevrilmiyor. Hz. İbrahim'de de görülmektedir. Onun karısı kısır kendisinin de yaşlı olduğu ifade edilir⁷⁸¹. Hz. İsmail doğduğunda Hz. İbrahim seksenaltı Hz. İshak doğduğunda ise yüz yaşına varmıştı⁷⁸². Dua Allah katında kullanacağımız en güçlü ve makbul kredimiz olmakla beraber yaşlılıkla birlikte iki güzeli bir araya getirmiş oluyoruz⁷⁸³.

Armağan Alma Yaşlıya Değerli Olduğunu Hissettirir.

İnsanlar arasında sevgi ve dostluk nişanesi olarak veya bir görgü kuralı olarak karşılıksız verilen nesneye hediye denir⁷⁸⁴. Bu daha çok karşıdaki insanın gönül dünyasında sevgiyi inşa etmesi için esas alır. Hz. Peygamber(s.a.v.)'in ifadesiyle bazen hikmetli⁷⁸⁵ veya karşıdaki insana yol gösteren veya bir nevi danışmanlık görevi görecek "güzel kelime" de armağan olabilir. Hz. Peygamber(s.a.v.) prensip olarak hediye alır ve karşılığında mutlaka hediye verir⁷⁸⁶. Geri çevirmezdi⁷⁸⁷. Hediyeleşmenin insanlar arasında sevgi ve dostluğun gelişimine katkı sağlayacağını ifade eder⁷⁸⁸.

Armağan elimizde tutup "bak beni hatırlamış" diyebileceği-

780 Enbiya, 21/89-90.

781 "Hanım"Eyvaah! Yani şimdi ben çocuk mu doğuracağım? Ben yaşlı kocam yaşlı..." Hud, 11/72-74.

782 Tekvin, 16,16; Tekvin, 21,5; Ayrıca Bkz. Taberi, Camiu'l-Beyan, 1/249.

783 Hz. İbrahim ve duası için Bkz. Canan İbrahim, Hz. İbrahim'den Mesajlar, İst. 2004, s. 104 vd.

784 Karagöz, Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 250 vd.

785 Ebu Davut, Mukaddime, 32.

786 Buhari, Hibe, 11; Ebu Davut, Buyu, 80.

787 Müsned, 1/404.

788 Muvatta, Hüsnü'l-Huluk, 16; Tirmizi, Vela, 6.

miz bir şeydir. Birine armağan vermek ona değer verme ve onu düşünüyor olmanın sembolüdür. Armağan bir sevgi ifadesi olup karşdakini düşünmenin en güzel gönül alma ifadesidir. Sevginin manadan tecerrüt edip maddeye dönüşmesine armağan denir. Hediyeler sevginin görsel sembolleridir. Çalıştığımız yerden bir kâğıt alsak da kalp şeklinde kesip üstüne “seni seviyorum” diye yazsak bu bile insanları mutlu eder⁷⁸⁹. Hediyein pahalı olup olmaması önemli değildir.

Yaşlıyı hayata bağlamanın ve ona değer verdiğimiz bir ifade de, onu değeri ne olursa olsun bir armağanla sevmek ve sevindirmektir. Ona alacağımız çok küçük bir hediye; çorap, mendil, yazma..., onun gönül dünyasını inşa etmeye vesile olabilir. Çünkü can, hele yaşlı kâle alınmak umursanmak ister⁷⁹⁰.

Yaşlı eski konumunun devam etmesini ister. Yıllarca aile içerisinde sözü dinlenmiş kendisine önem verilmiş insanlar bu önemini ve ona olan ilginin kaybedildiğini hissettiği an hayatında bir geri çekilme ve düşüş görülebilir⁷⁹¹.

Yaşlıyı kâle aldığımızın bir sembolü de ona zaman zaman hediye almaktan geçer. Bir arada yaşadığımız insanın var oluşunu hissettirmek gerekir. Yaşlının umursanıp umursanmadığı çok önemlidir. Yaşlı şu soruları zaman zaman kendine sorar.

—Kale alınıyor muyum? Beni umursuyorlar mı?

—Kabul ediliyor muyum? Beni olduğum gibi, yargılamadan kabul ediyorlar mı?

—Değerli miyim? Beni vazgeçilmez ve eşsiz olarak görüyorlar mı?

789 Chapman, Beş Sevgi Dili, s. 81.

790 Cüceloğlu Doğan, “Keşke”siz Bir Yaşam İçin İletişim Donanımları, İst. 2002, s. 89.

791 Gündem Mehmet, Engin EKER ile yapılan Pazar Sohbeti, 26 Mart 200, Pazar, Zaman.

—Sevilmeye layık mıyım? Beni ben olduğum için özleyip benimle zaman geçirmek istiyorlar mı⁷⁹²? Yaşlıya alınacak armağan onun kabul edildiğini kâle alındığını değerli olduğunu, sevilmeye layık olduğunu ortaya koyar. Kendisine değer verildiğini hissedene yaşlıya güven gelir ve hayatı anlamlı olur. Anlamlı hayat kaliteli hayattır.

Yaşlıyı Onaylama ve Onu Kâle Alma, -Umursama-

İnsanlar sahip olduğu sıfatların hep devam etmesini ister. Toplum ve fert nazarında hüsnü kabul görmek yaşlının olmazsa olmazlarıdır. Söylediğinin önemsenmemesi onu yaralar. Yanlışını düzeltmek çok zordur. Yeniliklerden korkar. Eskiye özlemi çok fazladır. Kurulmuş düzenine itiraz onu rahatsız eder. Yaşlı geçmiş ile beraber yaşamak ister. O kulpu kırık fincan, o dökülmüş olan koltuk, bizim için anlam ifade etmeyebilir, ama yaşlı her sabah eşiyile karşılıklı oturup o kulpu kırık fincanla çayını kahvesini içmiştir. O koltukta ne sohbetler etmişlerdir. Kocasını öldükten sonra o eşyalar ona daha çok şeyler söylemektedir⁷⁹³.

Yaşlının camiye koyduğu kilimi veya halısı eski bile olsa kaldırılması onu gönülden yaralar. Onu bir yolunu bulup başka şekil ve yerde değerlendirmek lazımdır. Onun atılması bütün hatıralarının atılması anlamına gelir⁷⁹⁴.

Bildikleri yanlış da olsa dinlenilmek ister. Ünlü psikoterapist Viktor Frankl, başından geçen bir olayı şöyle anlatır: Saat gecenin üçüdüdür. Frankl'ın telefonu çalar. Telefonun diğer ucunda intihar

792 Cüceloğlu, İletişim Donanımları, s. 88.

793 Gündem, Pazar Sohbeti.

794 Görev yaptığımı ilçede yaşlının halısını bir başka yere gönderemedim. Haliya ölümüne sahip çıktı. Biraz daha ısrar etseydim hayatını ortaya koyardı. İlçeden ayrılırken son derece sevdiğim, hürmet ettiğim yaşlı amcanın gözyaşlarını hep hatırlarım. Bir ziyaret esnasında annemin yokluğundan olsa gerek yaşlı teyzeyi kucaklayınca gözyaşları ile "oğlum beni hiç mi hiç kucaklamadı" ifadesi yaşlıyı kale almamız ve umursamamız gerektiğini anlatır.

etmek üzere olan bir kadın vardır: “İntihar etmeye karar verdim; ama ölmeden önce bir psikoterapist olarak izin ne diyeceğinizi merak ettim.” der. Frankl her türlü yöntemi deneyerek onu intihardan vazgeçirir. Kadın, intihar etmeyeceğine ve Frankl’ı ziyarete geleceğine söz verir. Kadın, sözünü tutar ve aralarında sıcak bir sohbet gerçekleşir. Sohbetleri sırasında Frankl, kadını intihardan vazgeçiren nedenin, onu yaşamaya ikna etmek için yaptığı konuşmalar olmadığını anlar. Kadın, gecenin saat üçünde uyandırılmasına rağmen sabırla onu dinleyen, onunla konuşan birisinin de bu dünyada var olduğunu, dolayısıyla dünyanın yaşamaya değerdiğini düşünerek vazgeçmiştir intihardan.

Modern insanın temel problemi, modernizmin ürünü olan yaşama biçiminin onu esir almasıdır. Adına “refah toplumu” adını verdiğimiz ve insanın maddî tatminine yönelik modernizmin ona gerçekten refahı sağlayıp sağlamadığı bugün bir kesim batı insanının sorgulamasına muhatap olmuştur. Kızılhaç örgütünde hemşire olarak çalışan ve birçok ülkeyi gezen bir Batılının sözlerini unutamıyorum. Şöyle diyordu bu Batılı: “Gezdiğim birçok ülkede çok önemli bir tespitim oldu. Hayatın daha sade, daha basit olduğu yerlerde insanların daha mutlu olduklarını, refah seviyesi yüksek yerlerde de daha mutsuz ve iç huzurundan yoksun olduklarını gördüm⁷⁹⁵.”

Yaşlıyı da dinleme ona değer verdiğimiz en güzel ifadedir. Tatlı söz söyleme kalbinin onarılmasını temin eder. Yaşlımıza sağlayacağımız en iyi konfor: şefkat, nezaket, anlayış olsa gerektir. Hz. İbrahim’in babası davetine icabet etmemesine rağmen Hz. İbrahim’i “...sen vazgeçmezsen taşıyacağım, git gözüm görmesin...”⁷⁹⁶ şeklindeki ifadelerle aldırmaıyıp hitapları son derece şefkat yüklüdür. Her seferinde “...Canım babacığım...”

795 Köse Ali, “Modern İnsanın Çıkmazları”, 27.11.2004, Zaman.

796 Meryem, 19/46.

Canım babacığım⁷⁹⁷ “sana selam olsun...”⁷⁹⁸ “Allah’ım babamı bağışla çünkü o ne yaptığını bilmiyor...”⁷⁹⁹ Şeklindeki hitaplar yaşlı kimsenin inanmayan bile olsa hitap tarzımıza yön vermemelidir.

Bir yazarmın”Güzel bir söz bir iltifat beni iki ay yaşatabilir” der⁸⁰⁰. Yaşlıya yapılan; dedeciğim, nineciğim bu sana kıyafet çok yakışmış, hacı amca çok genç görünüyorsun, sesin çok güzel, maşallah cami seninle şenleniyor..., gibi ifadeler onlara sinerji verir. Bunları söylerken istediğimiz bir şeyi elde etme değil yaşlının mutluluğunu temin etmeye yönelik olmalıdır. Geropsikiyatri-yaşlılık tedavisi ile uğraşan bilim dalı- uzmanı Prof. Dr. Engin EKER:”...Yaşlıları anlamaya ve onları hayata taşımaya ihtiyacımız var. Bunu yapmazsak toplumun sağlığı ve huzuru önümüzdeki yıllarda ciddi boyutlarda tehlike altına girebilir...” diyerek uyarır. Yaşlısına sahip çıkan kendisine ve geleceğine sahip çıkar.

SONUÇ

Yaşlılık hayatımızın tabii bir sürecidir. Şüphesiz hayatımızın en güzel evresinden birisini teşkil eder. Yaşlılıkta pek çok güzellik bir arada yaşanır. Yaşlılık biyolojik olarak sıkıntılı olsa ile torun sevgisi gibi bir nimeti yaşlılıkta tatması yaşlıda ayrı güzellik meydana getirir. Yaşlılık namazın secde haline benzer. İnsanın kendisini en çok ilahi kudrete yakın hissettiği veya hissettirildiği bir dönemdir. İnsan, hayatının hiçbir döneminde olmayan maddi ve manev-i donanımına yaşlılıkta sahip olur. Toplumu berekete boğacak kadar Allah katında manevi krediye sahiptir yaşlı. Yeter ki onlara toplum piramidinin en üstünde yer verilsin.

Yaşlıya dinin verdiği konum; onun “nazdar”, “nazenin” ve “nazlı” bir varlık olduğu, duada ellerinin boş çevrilmediği bazı dini

797 Bkz. Meryem, 19/42,43,44,45.

798 Meryem, 19/47.

799 Şuara, 26/86.

800 Chapman, Beş Sevgi Dili, s. 38.

pratiklerden muaf tutulabildiği, modern ifadesi ile ona pozitif ayrımcılık tanındığı, onunla iletişimde en küçük bir negatifiğin, “öf” bile demenin rahmeti dışlama olduğu bilinmelidir.

Yaşlının manevî dokunulmazlığı olduğu, adeta “manevi sit alanı” gibi korunması gerektiği hususuna toplum olarak sahip olmalıyız. Toplum olarak “yaşlılar yılı”, “yaşlılar haftası” ilan da edilse, geropsikiyatrilere -yaşlının problemi ile uğraşan bilim dalı-formüller de üretse yaşlıya huzuru, huzur evinde de olsa, enjekte etmenin yolu yaşlının kutsalla daha yoğun olarak buluşturulmasıdır.

Bir mütefekkirimizin ifade ettiği gibi İhtiyar ve ihtiyareler”.. Çocuk hükmüne geçen seriü't-teessür ruhlarında -çabuk etkilenen bir psikolojik yapıya sahip-ve mizaçlarında ölüm ve zevalden çıkan elim ve dehşetli me'yusiyete karşı ancak hayat-ı bakiye ümidiyle mukabele edebilir...” Yaşlımızı teselli edecek yegâne şey; ebedi bir hayatın kendilerini beklediğini, bitmez bir gençliğin, tükenmez nimetlerin kendilerini karşılayacağını ve en sevdikleri eşlerinin ilk evlendikleri gibi kendilerine verileceğinin ümidini aşılamaştır. Ümit insanı canlı tutar ve hayatı anlamlı kılar. Anlamlı hayat da yaşanmaya değer. Yaşanan hayat en güzel hayattır. En güzel ve ebedi hayat da ahiret hayatıdır.

Yaşlıya hürmeti yitiren bir toplumun “iman ve ahlak toplumu” olma vasfını yitirebileceğinin bilinmesi gerekir. Bazen yaşlı ile imtihana tabi tutulduğumuzun bilinci canlı tutulmalıdır. Ülkemizdeki cami cemaatinin genel yapısına baktığımızda ekseriyetinin yaşlılardan teşekkül ettiği bir gerçektir. Bu yaşlılara din hizmeti sunanların özellikle “yaşlılık psikolojisi” dâhil sosyal ve psikososyal bilimlerle donatılmış bir eğitime tabi tutulması kaçınılmaz olarak önümüzde durmaktadır.

Prof. Dr. Mehmet AYDIN'ın ifade ettiği gibi:”... Bu gün yaşlılık psikolojisi var. Bu yaşlılık psikolojisini genç bir insana belli bir düzeyde vermezsek cami veya cami dışı cemaatinin çoğunluğunu teşkil eden yaşlılara nasıl hitap etsin. Gelir namazı kıldırır

gider. Oysa bu hizmet değil. Demek ki belli ölçüde bir ihtiyarlık psikolojisi eğitimi bu gün özellikle din görevlilerinin görmeleri gereken bir eğitimidir...”

Günümüz dünyasında yaşlının problemini çözmeye çalışanlar insanın gönül dünyasını hesaba katmadan çözüm yerine çözümsüzlük üretirler. Modern dünya yaşlıya yaptığı yatırımı getirisi olmayan bir yatırım olarak görmektedir. Hâlbuki dünyaya gelen bebek nasıl rızık ile geliyor, aileler buna kavuşmanın sevincini yaşıyorsa aynı pozisyon yaşlı için de olmalıdır. Ondan ayrılık sürur değil, hüznün getirmeli. Allah hiçbir mahlûkunu hiç kimseye yük etmediği gibi, yaşlıyı da bir başkasına -rızık açısından- yük etmez. Geçmişte toplumu bilgelikleriyle inşa edenlerin gelecekte ortada bırakılmaları insanlık adına iyi bir fotoğraf olduğu söylenemez. Toplumun refaha kavuşması; yaşlıya sahip çıkılması, ona ilgi gösterilmesi, hürmet edilmesi, onun bir kültür abidesi olarak takli edilmesi, onun toplumu musibetlerden koruyan paratoner ve bereketin kaynağı olarak görülmesi ile mümkündür. Yaşlısını aziz etmeyen toplum rızıkını teptiğinin farkında olmalıdır. “Huzur evi”! dendiğinde “Allah kimseyi düşürmesin” duaları dökülüyorsa gerçek huzurun aile ocağında olduğu şuuruna toplum olarak sahip olmalıyız.

Torunların yaşlı nine ve dedelerine saygılı olmalarını temin etmeliyiz. Yaşlının genç kuşak için bir “hatıra bankası” olduğunu dile getirmeliyiz. Yaşlıyı sevindirmenin ilahi kudret tarafından karşılık bulacağı bilinmelidir. Bunu temin etmenin yolu da gençlerin ilahi mesajla tanışmaları ile mümkündür. Ahiret inancının olmadığı bir toplumda ideal manada iyilik beklemek zor olsa gerektir. Yaşlı için yapılan her fedakârlık gönül dünyasına diki len bir güldür. Çünkü geçmişte hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan yaşlının, hayatın bu son evresinde kendisine hizmet edilmesi talebinin olduğunun bilinmesi gerekir.

Yaşlı da özgüven oluşturmak onu hayata bağlar. Belki de çocuk yuvalarında masal anlatacak tonton dede ve nineler sa-

hip oldukları kültürü aktarmanın sevincini hiç unutmazlar. Karasabanla tarla sürmenin, geçmişte yaşadığı geleneksel hayata ait portrelerin anlatılması çocuğun geçmişle köprü kurmasına yardımcı olur.

Geçmişî geleceğe taşımanın yaşlı ile mümkün olduğunu, toplumun ilahi rahmete kavuşmasının yolunun da yaşlıya hürmetten geçtiğini bilmeyen toplum, kıyametini -çöküşünü- kendi eli ile hazırlamış demektir. Zaten başımıza gelen her felaket, müsibet kendi işlediklerimizin eseri değil midir?